
A BENCÉS KONFÖDERÁCIÓ

BENCÉS RENDTÖRTÉNET

Szerkeszti: Somorjai Ádám OSB

1. A Bencés Konföderáció.

Renner, Frumentius OSB, A Bencés Konföderáció alapításának története XIII. Leótól XII. Piusig

Eschlböck, Laurentius OSB, Ius proprium Confoederationis Benedictinae. A jelenlegi jogi helyzet bemutatása.

Somorjai Ádám OSB, XIII. Leó pápa és a római Szent Anzelm Prímásapátság alapítása

Lex Propria. A Bencés Konföderáció saját törvénye

A bencés nővérek nemzetközi közösségének Statútumai

Előkészületben:

2. Dammertz, Viktor OSB, A bencés kongregációk alkotmányjoga – múlt és jelen.

3. Molitor, Raphael OSB, Tanulmányok a bencés egyesülési törekvések jogtörténetéből, I.

4. Molitor, Raphael OSB, Tanulmányok a bencés egyesülési törekvések jogtörténetéből, II.

5. Molitor, Raphael OSB, Tanulmányok a bencés egyesülési törekvések jogtörténetéből, III.

Bencés Főapátság, Pannonhalma,
H-9090 – Vár 1

BENCÉS RENDTÖRTÉNET
1.

A BENCÉS KONFÖDERÁCIÓ

Szerk.
Somorjai Ádám OSB

Pannonhalma, 2009

Az eredeti művek címei és adatai:

Frumentius Renner OSB,
Confoederatio Benedictina: Geschichte ihrer
Konstituierung von Leo XIII. bis zu Pius XII.,
in: Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktinerordens
und seiner Zweige, 91 (1980) 232–290.

Laurentius Eschlböck OSB,
Ius Proprium Confoederationis Benedictinae.
Darstellung der gegenwärtigen Rechtslage
und Untersuchung der Jurisdiktionsgewalt des Abtprimas,
Róma 2003. Pontificia Università Lateranense.

Ford.: Váróczi Zsuzsa

Lex Propria és a CIB Statútumai
Ford.: Sárai Szabó Kelemen OSB

Lektorálta és sajtó alá rendezte:
Somorjai Ádám OSB és Zakar Ferenc Polikárp OCist

© Hungarian translation:
Pannonhalmi Főmonostor

A borítón a Szent Anzelm Bencés Prímásapátság fényképe látható

Felelős kiadó:
Várszegi Asztrik OSB

ISSN: 978-963-9053-81-6

EFO Nyomda impresszuma !!!

„Amikor a Krisztus urunk születésének beteljesedő második évezredére, tehát a 2000. évre készült az Anyaszentegyház, előtte volt bencés apátoknak egy apátgyűlésünk Rómában, ahol fölmerült az a gondolat, hogy nagyon szép, hogy könyveket adnak ki meg konferenciákat rendeznek a nagy egyházi jubileum alkalmával, de valami olyat is kellene tenni a kereszténységnek, ami előrevisz. Azt mondták erre többen a prímásapátnak, hívja föl a pápa figyelmét arra, hogy van a Bencés Konföderációnak egy remek konföderatív alapszabálya. Ez konkrétan azt jelenti, hogy minden keresztény egyház megőrizhetné a maga függetlenségét, a maga hagyományait, de valahol mégis szövetségi módon, Péter fősege alatt egyesülhetne. Nem joghatóságként, hanem egy látható pásztor, egy tágabb akol jelleggel, tehát szimbolikusan, jelképes egységben, a pápa fősege alatt lehetne a világ kereszténységét egyesíteni. Tehát egy átfogóbb, egy ernyőszerű struktúrát kellene ajándékozni az egyháznak, hogy a világ szemében az evangélium melletti tanúságtétel hiteles lehessen.”

Várszegi Asztrik, in: *Ora et labora!*
Budapest 2008.
(Magyarnak lenni XXXIV.)
117-118.

TARTALOM

Előszó	7
Fruventius Renner OSB	
A Bencés Konföderáció alapításának története	
XIII. Leótól XII. Piusig	9
Tartalom	11
Laurentius Eschböck OSB	
<i>Ius Proprium Confoederationis Benedictinae.</i>	
A jelenlegi jogi helyzet bemutatása	93
Tartalom	97
Somorjai Ádám OSB	
XIII. Leó pápa és a római Szent Anzelm Prímásapátság	
alapítása	293
Függelék	
<i>Lex propria.</i> A Bencés Konföderáció saját törvénye	321
A bencés nővérek nemzetközi közösségének Statútumai ..	346
Táblázat. A Bencés Konföderáció évszámokban	351

ELŐSZÓ

Az induló Bencés Rendtörténet sorozat 1. sz. jelen kötetében horizontunk a Bencés Konföderációra tágul, amely az öt kontinenst átfogó jogilag ugyan laza, de Róma hét ősi dombjának egyikén, azok közül is a szent hegyen, az Aventinuson emelkedő Szent Anzelm Prímásapátság, különösképpen a prímás apát személye és a Szent Anzelm Pápai Egyetem működése által hatékony szervezetté vált. Erre analógiát a Svájci Konföderáció államszervezete adhat, amelyekben a kantonok ugyanúgy, mint esetünkben a bencés kongregációk, önálló államnak, jelen esetben szerzetesrendnek számítanak, és ezek szövetkezése adja a központi államszervezet analógiájára a bencés konföderációt. Nem ismeretlen ez azok számára, akik tanulmányozták a katolikus szociáletikát és megbarátkoztak a szubszidiaritás elvével: amit lehet, az adott helyi közösség dönt el, és az egyes helyi közösségek szövetkeznek és fenntartanak egy központi szervezetet a külkapcsolatok, az egymással való kapcsolatok koordinálására. Ez tehát nem egy központosított rend, nem egy központosított szervezet, hanem tiszteletben tartja az alapelvet: a döntést lehetőleg a helyszínen kell meghozni, mert a jó döntéshez szükséges legtöbb információval a helyszínen rendelkezünk.

Első tanulmányunk szerzője Frumentius Renner OSB (1908–2000), aki St. Ottilien főapátságának néhai levéltárosa, írása 1980-ban jelent meg és az alapítástól, 1893-tól XII. Pius pápaságának végéig, 1958-ig tárgyalja a konföderáció első periódusát. Renner tanulmánya párhuzamosan olvasható a Rendtörténeti Füzetek sorozat 8. kötetével, amelyben Pius Engelbert OSB (1999–2006 között gerleveai apát) a Szent Anzelm Bencés Kollégium hasonló periódusát dolgozza fel. Renner dolgozatának végén, a függelékben megtaláljuk az első dokumentumok forrásjegyzékét, a prézes színódusok és az apátkongresszusok listáját, a prímás apátok adatait, végül pedig a Bencés Konföderáció szervezetének tételszerű leírását, a bencés statisztikával együtt.

Laurentius Eschlböck OSB a bécsi skót apátság fogadalmasa. A Pápai Laterán Egyetemen 2003-ban benyújtott és megvédett doktori értekezésében a prímás apát hivatalát jogtörténeti szempontból rész-

letesen vizsgálja, különös tekintettel az újjá dolgozott Lex Propriára, a Bencés Konföderáció alaptörvényére. Irodalomjegyzéke bővebb, alapvető tájékoztatást biztosít a téma iránt érdeklődők számára.

Végezetül saját tanulmányunkat adjuk közre, amelyben a Szent Anzelm épületegyüttes felépítésének pénzügyi és jogi szempontjait dolgozzuk fel, arra a kérdésre keresve választ, miért nem található egy szerződés az alapító Apostoli Szentszék és a Bencés Prímás Apát ill. a Bencés Konföderáció között. Válaszunk az lesz, hogy csak két független jogi személyiség szokott egymással szerződést kötni. A Szent Anzelm, amelynek alapítója XIII. Leó pápa, mind anyagi, mind jogi szempontból fokozatosan vált önálló jogi személlyé, hasonlóképpen, amint a gyermek is, aki életét és felnevelését szüleinek köszönheti, fokozatosan válik önálló személlyé.

A függelékben forrásközlést találhatunk, a Bencés Konföderáció saját jogának szövegét és a Bencés Nővérek alakuló szerveződésének szabályzatát

Szent Anzelm Prímásapátság, Róma,
2008. december 8-án

Somorjai Ádám OSB

FRUMENTIUS RENNER OSB

**A BENCÉS KONFÖDERÁCIÓ
ALAPÍTÁSÁNAK TÖRTÉNETE
XIII. LEÓTÓL XII. PIUSIG**

1980

TARTALOM (13–92. old.)

I. Az első egyesülési tendenciák és egy szerzetesi főiskola	13
1. A 1814–1825 közti időszak fúziós elképzelése.....	13
2. Restaurációs erők és föderatív irányzatok a „fekete bencések” körében.....	15
3. XIII. Leó uniós tervei.....	18
4. Egy új Szent Anzelm az Aventinuson.....	22
II. A Confoederatio Benedictina megalapítása	27
1. A kollégiumtól a konföderációig	27
2. Az alapkövetétel és az alapkö	30
III. Két világháborún át a Lex propriáig	37
1. Az 1913-as apátkongresszus és primásválasztás.....	37
2. A második prézes szinódus (1920)	41
3. A primás tevékenysége és egy kompetencia-vita	44
4. A primásválasztással összekötött 1925-ös apátkongresszus	46
5. A primás apát mint vizitátor és az 1931-es prézes szinódus.....	48
6. Az 1937-es apátkongresszus és primás apát-választás.....	51
IV. A háború utáni időszak új kezdeményezései és a Lex propria	59
1. Az 1947-es apátkongresszus előkészületei	59
2. Apátkongresszus és primás apát-választás 1947 szeptemberében	60
3. A Szerzetesi Kongregáció piros ceruzája	62
4. A Lex propria kihirdetése	65
5. Átalakulás és készülődés.....	74
6. A rend oldalágainak csatlakozása a CB-hez	75
I. Függelék: Források a Confoederatio Benedictinához	79
II. Függelék:	
I. A CB prézes szinódusai.....	81
II. Apátkongresszusok (Rómában):	82
III. Primás apátok	83
III. Függelék:	
A Confoederatio Benedictina szervezete és helyzete	84
Jegyzetek.....	87

A Bencés Konföderáció 1893-ban jött létre. A dátum alapján azt lehetne feltételezni, hogy a konföderáció a Szent Benedek születése tiszteletére először és világszerte 1880-ban megrendezett centenáris ünnepek gyümölcse,¹ de ez nem így van. Az első ez irányú kezdeményezések sokkal messzebbre és különböző kezdetekre nyúlnak vissza. Itt ezeket, majd a további fejlődést tekintjük át.²

I. AZ ELSŐ EGYESÜLÉSI TENDENCIÁK ÉS EGY SZERZETESI FŐISKOLA³

1. A 1814–1825 közti időszak fúziós elképzelése

A 19. század elején úgy tűnt, hogy a francia forradalom, a szekularizáció és Napóleon megadta a kegyelemdőfést általában a rendeknek. Ez mindenekelőtt a bencések kolostor-szövetségeire (kongregációk) volt érvényes, beleértve oldalágaikat is; ezek a kamalduliak (alapítás: 980 körül), a vallumbroziánusok (1039), a ciszterciek (1098), a szilvesztrinusok (1231), az olivetánusok (1319) és a trappisták (1664). Különböző országokban a szekularizáció után a bencések teljesen elfogytak, ill. kihalásra ítéltettek. Más országokban megtizedelt konventek tengették nyomorúságos és bizonytalan életüket. A pusztulás a maga teljes nagyságában csak idővel vált áttekinthetővé. Az egyházi államban 1825-re vonatkozóan a következő szomorú mérleg állítható fel:

a szilvesztrinusoknak 9 kolostorban 22 papjuk volt,
az olivetánusoknak 28,
a kamalduliaknak 36,
a vallumbroziánusoknak 2 vagy 3 papjuk;

Monte Vergine és a cölesztinus kongregációja már megszűnt. A Monte Vergine-i apátság 1879-ben a Subiacói Kongregációhoz csatlakozott.

A cassinóiak helyzete azonban nem volt reménytelen. A ciszterci is életképes ág maradt. De ennek a két csoportnak a helyzete is aggasztó volt. Róma városától eltekintve ugyanis már az egyházi államban sem tudták valamennyi kolostorukat benépesíteni. Ráadásul a konventek elöregedtek, a tagok között sok volt a beteg.

Ez volt a bencés szerzetesség helyzete, amikor a fogságából visszatérő VII. Pius pápa 1814. május elején az egyházi állam területére lépett. A kamalduliak általános helynökével, Albertino Bellenghivel még az út során, 1814. május 10-én megbeszélte egy szükségintézkedést a bencés közösségek érdekében: ennek értelmében valamennyi csoportnak egyetlen renddé kellett volna egyesülnie, amely egyszerűen bencésnek nevezi magát. Egyáltalán: Pius programja legfontosabb

pontjaként kezelte a rendek visszaállítását. Augusztus 7-én (1814) újra helyreállította a jezsuita rendet, augusztus 15-én a többi római rend kolostorait. November 30-án a dominikánusok újra felöltötték szerzetesi ruhájukat. De a bencés fúzióra vonatkozó terve körül újra csend lett.

Ez a terv csak tíz év múlva került újra elő. Közben XIII. Leót választották meg a pápai trónusra. Az új pápa formális megbízásából és VII. Piusra hivatkozva, 1824-ben Bellenghi apát lépett újra elő a fúzió tervével. Lehet, hogy ez éppen az ő legsajátabb elképzelése volt, tehát Bellenghi apát volt a kezdeményező? Sok minden szól emellett, nem utolsósorban az a körülmény, hogy szigorúan elrendelték valamennyi bencés ág egyesülését, de egy köztes klauzulában a kamalduliakkal kivételt tettek, azzal a megokolással, hogy ők remeték. Az új pápa egyébként különösen jó szívvel volt a rendnek ez iránt az oldalága iránt, mert egy közeli rokona, aki kamalduli volt, szentként halt meg.

Még ma is érdeklődésre tarthat számot, hogyan képzeltek el annak idején ennek a programnak a megvalósítását. Eszerint Róma továbbra is megtartotta volna a (a falakon kívüli) Szent Pálban és a S. Croce kolostorban működő közösséget. Egyébként az egyházi államban még 13 kolostor maradt volna fenn. A szükséges szubvenciókat a még meglévő kolostorok teljes vagyonából kapták volna, anélkül hogy a pápai kassa számára ez többletterhet jelentett volna. A megőrzésre méltó és benépesítendő kolostorok közül a subiacói Sacro Speco és S. Scolastica lett volna az első. Minden kolostor nyolc szerzetest kapott volna, hatot az istentiszteleti szolgálatra, kettőt a gyóntatásra, ill. a pasztorális feladatok ellátására. Ehhez jött volna még négy laikus testvér, úgyhogy így mindegyik kolostori közösség elérte volna a hagyományos tizenkét fős létszámot.

Azok kedvéért, akik elutasítanák az egyesülést, már előre különleges intézkedéseket hoztak. E visszautasítók számára oldaláganként egy-egy gyűjtőkolostort kellett volna fenntartani, így a cassinóiak számára a S. Maria del Monte Cesenát, a kamalduliaknak – de velük nem tettek kivételt? – Forliban a San Salvatorellit, a cisztercieknek Sanseverinóban a S. Lorenzót, a szilvesztrinusoknak Pesaróban a S. Maria degli Angelit és végül az olivetánusoknak Ascoliban a S. Angelót. A visszautasítóknak megengedték volna, hogy kevésbé szigorú regula szerint éljenek. De a tervbe vett unió apátjának garantálták vol-

na a beleszólás és a vizitáció jogát ebben az öt kolostorban. Az egyesült kolostorokban ugyanakkor kezdettől a Regula pontos betartását és kemény szerzetesi fegyelmet kellett volna alapul venni. A fúziós elképzeléssel tehát egyben a rend szükségesnek tekintett reformja is összekapcsolódott.

Bellenghi apát fúziós terve 1825. március 6-án vizsgálat céljából egy bíborosi bizottság elé került. Mivel ez a bizottság nem mert dönteni, a tervet ad acta tették, és a továbbiakban semmiféle hatása nem volt a monasztikus fejlődésre. A bíborosok elég okosak voltak, hogy felismerjék: ilyen nagy horderejű intézkedésekről még az adott kor szomorú viszonyai között sem lehet tekintélyi alapon dönteni.

Erről a fúziós tervről meg is feledkezhetnénk, ha napjainkban nem valósult volna meg, persze egészen más körviszonyok között, a rend egyes ágainak szabad döntése alapján, és miután a „fekete bencések” szövetsége elfogadható alapon haladt előre, és nem pusztán megállta a helyét, hanem ráadásul a régi rendi közösségek vagy egyes kolostorok túlélési esélyének új útjait is lefektette.

2. Restaurációs erők és föderatív irányzatok a „fekete bencések” körében⁴

A nagy katasztrófa után, amelynek kezdetét az egyház számára a francia forradalom és a szerzetesrendek számára a szekularizáció jelentette, Napóleon bukásával és a katolikus országok vallási életének hamarosan megkezdődő restaurációjával új korszak kezdődött.

Bajorországban I. Lajos, Johann Michael Sailer püspök tanácsára, visszaállította a megszüntetett metteni (1830), augsburgi és ottobeureni (1834), scheyerni (1838) és weltenburgi (1842) kolostort; ezekhez csatlakozott később még (1866) Schäftlarn. Münchenben pedig 1850-ben megalapította az új Szent Bonifác apátságot. Ezek a kolostorok már 1858-ban kongregációba tömörültek, és ezzel tudatosan a régi Bajor Kongregáció (1684-től) örökébe léptek.

Ausztriában, ahol a bencés kolostorok széles körű pasztorális lelkipásztori tevékenységüknek és gimnáziumaiknak köszönhetően megmenekültek a II. József uralkodása idején fenyegető szekularizációtól (1784), de az államegyházi kényszer erősen akadályozta működésüket, az 1848-as forradalommal jobb kor hajnala virradt fel. A püspö-

kök 1849-es rendkívüli bécsi konferenciájukon komolyan foglalkoztak a kolostorok sürgető reformjával. Ezt egy, a német-osztrák apátságokban pápai megbízás alapján lefolytatott vizitáció révén, amelyet a bécsi Schwarzenberg bíboros 1857 márciusától hajtott végre, legalább el lehetett indítani. A vizitátor azután egy kongregáció létrehozásában látta az orvosságot, élén generálissal vagy generális jogú főelőjáróval, akinek Rómában lenne a székhelye. Kötelessége lenne rendszeresen látogatni a kolostorokat, és tízévente általános káptalant kellene tartani Rómában. Az ebben vagy más formában, más felsőbb fórumok kizárásával történő egyesülés igényét részben az magyarázza, hogy számos kolostor nem volt felmentve, és ezért a püspököknek volt alárendelve. Az apátok ezt akkor érezték meg, amikor a Bajor Kongregációhoz akartak csatlakozni, de a püspökök ezt megakadályozták. Hosszú tárgyalások után 1889-ben létrejött két kongregáció: egyrészt a kremsmünsteri, a breznov-braunauai, a stájerországi St. Lambrecht, a göttweigi, az admoní, a melki, a karintiai Szent Pál, a seitenstetteni, az altenburgi kolostort és a bécsi Skót Apátságot tömörítő Szeplőtelen Fogantatás Kongregáció, másrészt a Szent József Kongregáció; ide tartozott a salzburgi Szent Péter, a michaelbeuerni, a fiechti, a lambachi, a rajhradi (Raigern) és a marienbergi kolostor.

A Szent Benedek-rend jövője azonban nem annyira a régi kolostorokon és kongregációkon múlt, hanem sokkal inkább az *új kezdeményezéseken* és *új alapításokon*, amelyek viszonylag rövid idő alatt jöttek létre, és meglepő ütemben fejlődtek. Franciaországban P. Guéranger, világi pap 1832-ben megszerezte a régi solesmes-i kolostort, amelyet a francia forradalom idején, 1791-ben szüntettek meg. A következő évben, 1833-ban öt társával megkezdte a bencés életet. A kivándorlók lelki gondozásának igényétől sarkallva a metteni P. Bonifáz Wimmer néhány társával 1846-ban áttelepítette a rendet Észak-Amerikába, és megalapította a gyorsan fejlődő Amerikai-Cassinói Kongregációt. 1854-től, a svájci szekularizáció veszélyes időszakában, Einsiedelnből és Engelbergből is költöztek szerzetesek az USA-ba. A kivándorlók lelki gondozása mellett az indián-missziót is feladatuknak tekintették, és együtt megalapították a Svájci-Amerikai Kongregációt. Ez is egyszerűen felvirágzott.

Rendkívül jelentős új kezdeményezés következett be Itáliában, vagy sokkal inkább Itáliából kiindulva, amely a fiatal bencés, Pier

Francesco Casaretto, egy cesenai professzor nevéhez kötődik. Ennek az ideális érzületű férfinak nem felelt meg a cassinóiak öröklött és kissé szabadabb életformája. XVI. Gergely védnöksége alatt nekifogott, hogy tisztább formában állítsa helyre a *vita monasticát*; a subiacóiaknak ez a kongregációja, amely 1851-ben jött létre, „a *primaeva observatione*”-nak nevezte magát. Casaretto egy elhivatott tisztánlátásával felismerte, mennyire megváltozott a világ, és milyen módon kell a bencésességnek új impulzusokkal megújítóan beavatkoznia. Semmi sem jellemzőbb erre, mint hogy ő vett fel elsőként és nyomatékosan igazi missziós munkát saját, ill. kongregációja programjába. Először nagyon is merészen az egyes apátságok addig érinthetetlen autonómiájának korlátait törte át. Ugyanakkor a területi korlátok közé szorított kongregációk hagyományos alapelveit is felülbírálta, amelyek XII. Benedek pápa óta (1337) voltak érvényben. Casaretto apát bizonyos tekintetben forradalmi hatású elve a centralizáció és a nemzetközivé tétel volt. Ha ezenfelül még egy Rómában működő nemzetközi kollégium gondolata is fölmerült benne, az teljesen logikusan következett nagy koncepciója általános irányvonalából. Nem voltak-e ezek az elemek egytől egyig olyan tanítások, amelyeket a történelem adott a Szent Benedek-rendnek?

A „fekete bencések” ennél fogva a 19. század második felében meglepő életerőt és expanzív növekedést mutattak fel. Így az 1898-as rendi névtár szerint a század végén – hogy csak a nagyobb kongregációkról szóljunk – az Amerikai-Cassinói Kongregáció már 630 tagot, a Beuroni – csak 1863-ban alapították – már 579 tagot számlált. A két említett osztrák kongregáció ugyanebben az időpontban összesen 877 tagot regisztrált. A Svájci Kongregáció, egy 1850-ben végrehajtott részleges szekularizáció ellenére, 385 tagot tudott felmutatni; a Svájci-Amerikai Kongregáció 272 taggal mutatkozott be. A Subiacói Kongregációnak már 688 fogadalmasa volt (novíciusok nélkül), a Bajor Kongregáció létszáma 297 főre gyarapodott. A 176 főt számláló régi Cassinói Kongregáció ezek mellett szerénynek tűnt. Pusztán statisztikai szempontból szomorú képet nyújtott az 50 fős régi Brazil Kongregáció.

Míg Bonifaz Wimmer, valamint Einsiedeln és Engelberg az Újvilágban honosította meg a bencés szerzetességet, 1847-ben ez már Ausztráliában, a New Norcia apátságban is megvetette a lábát (1898: 50 fő).

Expanzió, növekedés és új horizontok meghódítása: a 20. század küszöbén ezek a bencesség helyzetének jellemzői, megerősítve Casaretto apát profetikus szemléletét, és még inkább „a bencés gondolat termékeny és áldásos jövőjébe vetett feltétlen bizalmát”.⁵ Összességében a bencések a jelzett időpontban már 128 kolostorral és 4948 szerzetessel rendelkeztek; ez olyan fejlődés, amely 50 évvel korábban még elképzelhetetlen lett volna.

Ha a korszak áttekintésével előreszaladtunk is, ez megmutatja, milyen hajtásokat kezdett hozni egy előző generáció. Természetesen elkerülhetetlen volt, hogy ez a fejlődési folyamat kérdéseket és problémákat is fölvesse, mindenképp az új kongregációkban. Innen kiindulva vált érezhetővé az a szükséglet is, hogy ezeket kapcsolatok és összefogás révén tisztázzák. Milyen legyen a bencés életforma, hogyan lehet – a feladatok különbözősége, sőt még a missziós tevékenység mellett is – mindenütt betartani a Regula eredeti előírásait? A kongregációk vezetői különböző megbeszéléseken foglalkoztak ezekkel a sürgető kérdésekkel. Megfogható eredményre azonban – ezen az egyesülést értve – két okból nem jutottak. Egyrészt újra meg újra külső zavaró tényezők avatkoztak közbe, az olaszországi forradalmi mozgalom és bizonytalanság, majd a német–francia háború (1870/71); végül azonban a legfőbb egyházi tekintély – XIII. Leó pápa – ragadta magához a cselekvést.

3. XIII. Leó uniós tervei

XIII. Leó meglepően gyorsan és erőteljesen vette kézbe a bencések sorsát. Nem pusztán annyi történt, hogy mint *Abbas abbatum* és a rend protektora, komolyan vette tisztét; általában mélyen átértzett, rendkívüli nagybecsülést táplált a rend iránt. Már egy negyedévvvel trónra lépése után, 1878. július 30-án bizalmasan közölte (a Solesmes-ből való) Pitra bencés bíborossal:⁶

„Gyakran úgy tűnik, mintha Isten szavát hallanám lelkemben: Gondolj a rendekre! Ők magukba fogadták az egyház életét, az egyháznak ezt viszonoznia kell. Minél nehezebb idők járnak, annál inkább segédkezet kell nyújtani a rendeknek, a régieknek csakúgy, mint az újaknak, mert mindre szükség van, északon és délen, napkeleten és napnyugaton. Még a régi

bazilitákra is gondolnom kell... Ami pedig Szent Benedek rendjét illeti, e régi törzs nedve nem száradt ki. Tapasztalni fogják ennek tanújelét.”

A bencések belső összetartozás-érzésének az 1880-ban megrendezendő Benedek-jubileum előkészítése is nagyon hamar erős ösztönzést adott. A jubileumi ünnepség megrendezésére irányuló kezdeményezés különös módon Észak-Amerikából, Bonifaz Wimmer apáttól jött.⁷ Wimmer már 1875-ben nagyon konkrét javaslatokkal állt elő, mindenekelőtt azzal, hogy készüljön emlékérem, és a rend mérvadó személyiségeinek biztosítsanak bűnbocsánatot. Javaslaiból sok megvalósult. Nem lebecsülhető jelentőségű, hogy pünkösdkor a fekete bencések minden apátja megjelent Montecassinóban, ami egyedülálló esemény volt a rend hosszú történetében. Ez erős tápot adott az egység gondolatának. Még ha hivatalos megbeszélésekre nem került is sor, az apátok valóságos áldásnak érezték a személyes gondolatcserét. A pápa egy 1880. május 15-én (a küszöbönálló apáttalálkozó alkalmából) Nicola D'Orgemonthoz, Montecassino apátjához írott levelében a *Familia benedictina* kifejezést használta, és megjegyezte, „valódi segítséget” remél tőle az egyháznak. A jubileumi ünnepségek lezajlása után legszívesebben újra összehívta volna az apátokat, hogy előrelendítse az egyesülés ügyét. De ehhez időre volt szükség. XIII. Leó sürgette. 1883 novemberében azt írta:⁸

„Gyakran gondolok a bencés rendre. Annyi szolgálat után, amit az egyháznak tett, képes lesz még nagyon nagy feladatokat teljesíteni. Ez az a rend, amely mindenütt a legnagyobb bizalomnak örvend. Ezt állapítottam meg még a távoli napkeleten is. A konstantinápolyi nagytemplom (a galatai lazarista szemináriumban) még ma is Szent Benedeknek van szentelve. Különösen Görögországban van rájuk szükségem. A régi rend fekete szerzetesei, e tanult szerzetesek ott minden akadályt elhárítanak; úgy tűnik, minden odahat, hogy ezt a mozgalmat előkészítsük.”

1884 decemberében így nyilatkozott:⁹

„Éppen most kaptunk levelet egy idős püspöktől, akit személyesen nem ismerünk. Az a kérése, küldjenek neki fekete szerzeteseket; semmi sem várható egész keleten, amíg nem küldik ki oda Szent Benedek szerzeteseket.” 1886 végén XIII. Leó megismételte ezt a gondolatot: „A keletieket csak a fekete bencések segítségével lehet az egyház egységéhez visszavezetni.

Eddig egyetlen más szerzetesrend sem tudott keleten olyan befolyásra szert tenni, mint ők. Keleti püspökök, akiket megkérdeztem erről, egyetértenekek ebben. Ennek a rendnek egykor Palesztinában, sőt Konstantinápolyban is voltak kolostorai, és Konstantinápoly (katolikus) főtemploma máig Szent Benedeknek van szentelve.”

XIII. Leónak a bencések iránti érdeklődése eszerint a pápa távlatos egyházpolitikájában, nem utolsósorban a keleti egyházzal való kapcsolat megteremtésére irányuló erőfeszítéseiben gyökerezett.¹⁰ A pápa úgy gondolta, hogy a Szent Benedek-rend értékes szolgálatot tehet ebben, de előbb egyesíteni kell. Ezzel a gondolattal összefüggésben már egy római központi kolostor terve is felmerül. Jól követhető, hogyan ragad meg a pápa minden alkalmat, amely azzal kecsegtet, hogy közelebb visz a bencésekkel kapcsolatos gondolatai és programja megvalósulásához.

1886-ban jó alkalmat kínált neki egy, a Cassinói Kongregációban lefolytatott rendkívüli vizitáció lezárása. Ennek eredményeként megállapították, hogy a tiszteletreméltó apátság állapota kielégítő. Mindazonáltal az egységesebb obszervancia, a kongregáció egysége és a felsőfokú tanulmányok szorgalmazása vonatkozásában vannak bizonyos kívánnivalók. A pápa azonnal közbelépett, és elrendelte a cassinói apátok római találkozóját, amely jelentőségét tekintve majd általános káptalan rangot kap. Úgy rendelkezett, hogy újjá kell éleszteni az addig a Szent Pál apátságban működő Szent Anzelm Kollégiumot. A felsőfokú oktatásba be kell vonni a héber nyelvet, tehát a Biblia intenzívebb tanulmányozását, és a kollégiumban az *egész* rendnek képviseltetnie kell magát. A kollégium legyen egyúttal a jó reguláris obszervancia melegágya. Ezek a gondolatok felérték a rend egyfajta reformjával. Eleinte ezek az újraindított Szent Anzelmre, az említett célok elérésének egyik fontos eszközére koncentráltak. Hogyan alakult ennek az Anselmianumnak a története?

Ezt a tanulmányi kollégiumot XI. Ince pápa alapította 1687-ben a falak előtti Szent Pál apátságban a Cassinói Kongregáció számára. Tíz növendék számára tervezték, ebből három helyet a Szent Pál apátság tölthetett be. A Szent Pál apátsággal egyesült kollégiumot Canterbury Szent Anzelm védnöksége alá helyezték, ezért nevezték *Anselmianum*-nak. Nyáron azonban a kollégium mindig átköltözött S. Callistóba.¹¹

A 19. század közepéig fennmaradt; akkor az 1854-es kolerajárvány eredményeként kihalt.

A Szent Pál új apátja, Simplizio Pappalettere azonban, aki 1853-tól töltötte be az apáti tiszteket, az eredeti alapító rendelkezések megváltoztatásával azonnal hozzáfogott, hogy a kollégiumot valamennyi bencés kolostor tanulmányi intézményeként újjáélessze. Ez sikerült is, sőt néhány fiatal osztrák bencést is meg tudott nyerni diáknak. De az 1870-es év háborús eseményei őket újra visszaszólították kolostorukba. Nyugalmasabb időkre és egy XIII. Leó előrelátására és energiájára volt szükség, hogy efféle tervek megvalósulhassanak. Ez a pápa a kezdet kezdetétől el volt rá szánva, hogy belsőleg és külsőleg megújítja a Szent Benedek-rendet. Az első lépést efelé az említett 1886-os casinói apátkongresszussal tette meg.

Ezt a kongresszust Dusmet érsek¹² májusra hívta össze Rómába, ám a Szicíliában kitört kolerajárvány következtében el kellett halasztani. Végül is november 25-én nyitották meg Rómában. A pápa kezdetől ragaszkodott hozzá, hogy csak a fegyelemről és a felsőfokú kollégiumról, tehát az *Anselmianum* újra megnyitásáról tárgyaljanak. A kongresszus bizottságai e kérdésekre vonatkozó határozatokat szövegeztek meg, a konföderáció témáját azonban nem érintették. A kongresszus december 12-én pápai audienciával zárult, de a pápa 1887. január 4-én kelt bullájában külön is állást foglalt vele kapcsolatban, és ezen túlmenően új irányvonalakat és rendelkezéseket is megjelölt. A bulla kiemelte egy közös kollégium és egyben a rend bensőségebb kapcsolatának jelentőségét. A kollégium ideiglenes vezetőjévé Dusmet érseket, a bulla címzettjét tette meg.

Most tehát a lehető leggyorsabban életre kellett kelteni a Szent Anzelmet. 1888. január 4-én ideiglenesen megnyitották, és pedig a Palazzo dei Convertendiben.¹³ Nagyon szerény volt a kezdet. A személyzet néhány professzorból, egy jó tucat diákból és néhány laikus testvérből állt.

4. Egy új Szent Anzelm az Aventinuson

A Palazzo dei Convertendit kijelölni a rend kollégiumának otthonaként csak szükségmegoldás volt. Mint már hamarosan be kellett látni, nem olyan nagy rendi kollégium céljára létesítették, amilyent a pápa elképzelt. Ezért lázas kutatás kezdődött alkalmas ingatlanok után. Nem utolsósorban arra is ügyelni kellett, hogy lázmentes környéket és ezzel egészséges épületet találjanak. Először a piscinolai S. Benedettóra gondoltak (a Trastevere városnegyedben), aztán a Via Sistinán, a Prati di Castellóban, a laterani Via S. Giovannin található birtokokra és több másra. Szerencsére a pápa érdeklődése nem lanyhult, és ígéretet tett, hogy nagyvonalúan finanszírozza a kollégium megalapítását.¹⁴

Végre, sok eredménytelen próbálkozás után úgy tűnt, megtalálták a megfelelő épületet: a régi S. Saba apátságot, a Nagy Szent Gergely által alapított kolostor területén. Amikor azonban kikérték az építész Dom Gislain de Béthune, maredsous-i szerzetes tanácsát, ez olyan komoly kifogásokat hozott fel, hogy ezt az – addig végső mentsvárnak tűnő – objektumot is ejtették. Hosszú, eredménytelen keresgélés után Zellinek,¹⁵ a Szent Pál apátjának, akinek szinte naponta meg kellett tennie a kolostorából S. Callistóba vezető utat, és közben újra meg újra maga előtt látta a közeli Aventinust, az a gondolata támadt, hogy ezen a híres dombon – Róma hét régi magaslata egyikén – állítsák fel az új kollégiumot. Itt elegendő építési terület állt rendelkezésre, amelyet eredetileg olcsón meg lehetett volna kapni, de néhány apát tétovázása miatt később csak jelentős anyagi áldozatok révén lehetett megszerezni. Leó pápa azonban kész volt minden anyagi áldozatra, és így megvették a magaslatot. A terveket Dom Hildebrand de Hemptinne dolgozta ki, aki szerzetestestvérével, de Béthune-nel már elkészítette az első vázlatokat; a pápa, aki mindenről folyamatos tájékoztatást kért, maradéktalanul elégedett volt a tervekkel. Ebben gyökerezik az a nagy rokonszenv is, amelyet a pápa az 1890-ben Maredsous apátjává szentelt de Hemptinne iránt táplált, és végül őt szemelte ki első prímás apátnak. XIII. Leó ugyanis fenntartotta magának a jogot, hogy az első *Abbas Directort* – vagy bárhogy nevezzék is a *Familia benedicti*-na fejét – saját maga nevezze ki.

1892. április 21-én, Szent Anzelm napján, Gaetano Bernardi címzetes apát felszentelte a kiszemelt építési területet, bizonyára azért,

hogy történjen már valami, hiszen a nagy vatikáni protektor lassan kezdte türelmét veszíteni; Bernardit a pápa 1887-ben Dusmet érsek ajánlására nevezte ki a Szent Anzelm rektorává. Még 1892-ben megkezdték a kollégium építését. A ház 1896-ban készült el, és az új tanévben már meg is nyithatta kapuit.

A mű szerencsés befejezése miatt érzett öröme azonban árnyék vetült. Éppen olyan különösen érdemdús férfiak, mint Bernardi apát, de mindenekelőtt Dusmet bíboros már nem érték meg a nagy eseményt; annyi fáradozásuk megkoronázása előtt egy, ill. két évvel öröklétre szenderültek. Éppen Dusmet volt az az ember, aki a pápa megbízásából 1886 óta a legfontosabb egyesülési tárgyalásokat vezette, aki még bíborosként is, haláláig a ház tulajdonképpeni főnöke volt, és mind a Szent Anzelm, mind a konföderáció létrejöttében a legnagyobb érdemeket szerezte.

A Szent Anzelm templomát csak 1900. november 11-én szentelték fel. A kollégiumban akkor már 67 fiatal bencés tanult. A Szent Anzelm harmonikus épület-négyszöge imponálóan uralja az Aventinus magaslatát, és Rómához képest is nagyszerű látványt nyújt, mindenekelőtt délről és a Tiberis nyugati oldaláról.

A XI. Ince által 1687-ben alapított Szent Anzelmnek nem volt joga akadémiai fokozatok adományozására. A teológiai doktori fokozat adományozását csak IX. Pius engedélyezte 1867-ben, a Szent Anzelm új statútumában. De kérdéses volt, hogy ez a jog az (1886-ban megnyitott) *Collegium Leoninum S. Anselmit* is megilleti-e. Amikor ez ügyben XIII. Leóhoz fordultak, ez 1891-ben megadta a jogot (fakultást) a filozófiai, teológiai és kánonjogi akadémiai fokozat tekintetében, de csak *vivae vocis oraculo*, tehát csak szóban. Ennek következtében az megtámadható volt. A jogi bizonytalanságot aztán X. Pius szüntette meg egy 1914. június 24-én kelt motu proprioval. Ebben a kollégiumot tartósan azzal a kiváltsággal ruházta fel, hogy – a többi pápai főiskola-hoz hasonlóan – filozófiából, teológiából és kánonjogból megadhasa az akadémiai fokozatot. Végül XI. Pius 1933-ban *Athenaeum Pontificium* címmel ruházta fel a Szent Anzelmet, és ezzel hivatalosan is besorolta a többi római pápai főiskola közé. A primás apátot kifejezetten az aventinusi *Athenaeum Cancellarius magnus*á vá nevezték ki. Az Aventinuson álló kollégiumban most már csaknem három nemzedék

óta sok tehetséges fiatal bencés kap megbízható teológiai képzést és egységes szerzetesi iskolázottságot.

A Szent Anzelm diákjai közül számos apát, de egyetemi oktató is kikerült, akik közül többen a missziós országokban is jelentősen közreműködtek az új egyházak kiépítésében.¹⁶

Tudományos tekintetben a tanintézet két speciális – egy monasztikus (1952) és egy liturgikus (1950) – intézet felállítása révén bontakozott és bővült ki. A liturgikus intézetet a S. Congregatio de Seminariis et studiorum Universitatibus 1961-ben Pontificium Institutum Liturgicum rangra emelte.

A második világháború befejezése óta a Szent Anzelm a bencés renden túlmutató jelentőséget kapott azért, hogy tantermeit bejáró diákok (és diáklányok) előtt is megnyitotta, illetve affiliációk révén, amelyek közül bizonyára a steylieknek (a Bonn melletti) St. Augustinban működő teológiai főiskolája a legfontosabb.¹⁷

Mivel Boldog Arnold Janssen egész világot behálózó kongregációjának német és más tagjai és néhány más szerzetesi közösség teológusai is, az akadémiai tanképesítést is beleértve, ott szerzik képesítésüket, XIII. Leó műve széles körben fejt ki áldásos hatást.

A századunkban lezajlott két világháború, még inkább a II. Vatikáni Zsinatot követő monasztikus válság és a pályázók számának csökkenése súlyosan érintette a Szent Anzelmot. Egy statisztikai áttekintés (a Bencés Konföderáció katalógusából) talán megvilágítja a helyzetet: 1920-ban differenciálatlanul 75 bennlakót jegyeztek be.

Az 1950/51-es tanévben 94 bennlakó (bencés) és 55 bejáró (más szerzetesi közösségekből) tanult a kollégiumban.

Az 1964/65-ös tanévre 340 diák¹⁸ iratkozott be, 99 közülük a rendből; a filozófiára 13 hallgató jutott, a teológiára 183; a Monasztikus Intézetben 2, a Liturgia-tudományi Intézetben 142 hallgató tanult. A második világháború által előidézett átmeneti válság és sorvadás tehát rég véget ért; annál szomorúbb kihatása volt a közeledő, új egyházi válságnak.

Az 1974/75-ös tanévben 174 beiratkozottat regisztráltak. Közülük a Szent Anzelm 54-nek adott szállást, de ezek közül csak 41 jött a konföderációból, 13 más rendekből érkezett vendég volt. A filozófiai fakultáshoz 25 hallgató tartozott, a teológiaihoz 71, a liturgikus fakultáshoz 78; a monasztikus kar néptelen volt.

Az 1979/80-as tanévben újra enyhe növekedés figyelhető meg.

Filozófia: 14 bencés és 6 másik diák

Teológia: 25 bencés és 65 másik diák és 15 hallgató (közülük a monasztikus teológiában 5 bencés és 10 hallgató)

A Liturgikus Intézetet ezenfelül még 9 bencés, 84 más diák és 19 hallgató látogatta.

Ha felvetődik a kérdés, hogy XIII. Leó a Szent Anzelm mint rendi főiskolával és szerzetesi intézménnyel elérte-e a célját, akkor erre a kérdésre komoly fenntartás nélkül csak igennel szabad felelni. A Szent Anzelm rendkívül gyümölcsöző és áldásos intézménynek bizonyult. Az erőbevetés kifizetődött. Érdemes lenne külön megvizsgálni, mennyiben és milyen módon járult hozzá a Szent Anzelm a Szent Benedek-rend további felvirágzásához és egységes monaszticitásához. Azonban bármilyen nagyvonalúan támogatta is a vatikáni pártfogó az aventinusi kollégium felépítését, a munkát nem finanszírozta teljes egészében. Mindenekelőtt az egész belső berendezés beszerzése jelentett súlyos jelzőkölsönt, amely az első naptól súlyos teherként nehezedett az intézetre. A ház csak 1915-ben, XV. Benedek bőkezűsége révén vált tehermentessé. Gazdaságilag azonban továbbra sem állt biztos lábakon; mert a tulajdonképpeni megalapozás kezdettől a mai napig hiányzik. (Egy átmenetileg kínálkozó esélyt elszalasztottak.) Ennek következtében napjainkig minden apátkongresszuson és prézes szinóduson kikerülhetetlenül a Szent Anzelm pénzügyi biztosításának kérdése az első számú téma. A ház csak azokból az ellátmányokból tudja fenntartani magát, amelyeket a diákok vagy a diákokért fizetnek, továbbá nem jelentéktelen részben a konföderáció, ill. az ehhez tartozó kolostorok részéről kapott állandó pénzbeli segélyekből és hozzájárulásokból. A konföderációnak természetesen megfelelő professzorok átengedésével is gondoskodnia kell a kollégiumról.

Ami az iskola tudományos irányultságát illeti, ezt eleinte a századforduló új-skolasztikájának mindenekelőtt az újlatin nyelvű országokban virágzó válfajához való egyoldalú kötődés határozta meg. XI. Pius volt az, aki a tanulmányi és tudományos munkára¹⁹ vonatkozó rendeletek és kezdeményezések révén e téren fordulatot indított el a pápai egyetemeken, és ma az aventinusi kollégiumban születő sok publikáció²⁰ azt mutatja, hogy a történeti módszer szerencsésen, sőt példamutatóan kapcsolódik össze a spekulatívval.

II. A CONFOEDERATIO BENEDICTINA MEGALAPÍTÁSA

1. A kollégiumtól a konföderációig

Az Aventinuson épült bencés kollégium története és sorsa sajátos módon összefonódott a *Confoederatio Benedictina* (CB) történetével. XIII. Leó pápa elképzelésében a kollégium kezdetől azt az eszközt jelentette, amelynek segítségével, úgy gondolta, megvalósíthatja az egyesítést. És amikor (1887-ben) Dusmet érseket tette meg a kollégium vezetőjévé, hamarosan megmutatkozott, hogy ezzel egyúttal ebben az elintézendő, nehéz munkában is közvetítőként akarta felhasználni. Azt mondhatnánk, hogy funkcionálisan Dusmet volt az első primás apát, a primás a CB megalkotása előtt. A pápa maga egész világosan kimondta, hogy egy olyan püspökre vagy érsekre akarja bízni a kollégium vezetését, aki megfelelő tekintéllyel tud fellépni.

Mint a rend felé közvetítőnek, az volt Dusmet első feladata, hogy kísérőlevéllel ellátva minden apátnak elküldje a pápa 1887. január 4-én kelt bulláját. Hivatalosan először a bulla hozta az apátok tudomására, hogy a pápa egy olyan rendi szövetséget óhajt, amelyben a közös regula és az egységes vezetés alapján megteremtik az egységet. Vitás lehetett annak értelmezése, hogy közben az addigi szövetségek érintetlenek maradnak-e. Bárhogy is volt, a bulla és Dusmet felhívása, hogy professzorok átengedésével, diákok és pénz küldésével segítsék az új kollégiumot, nagyon gyenge és tétova visszhangot váltott ki. Természetesen nem lehetett figyelmen kívül hagyni, hogy sok kolostor még saját kezdeti nehézségeivel küzdött, és még a legjobb akarat mellett is csak kevés segítséget tudott felkínálni. De voltak más kolostorok is. Most ezeket is mind meg kellett szólítani. Ez csak személyes kapcsolatok révén történhetett. Ezért O'Gorman apát²¹ 1887 elején azt a megbízást kapta, hogy személyesen látogassa végig a kolostorokat, és az apátokkal folytatott megbeszélés révén szerezze meg a Szent Anzelm számára a szükséges támogatást. O'Gorman Ausztriába utazott, sőt még Pannonhalmára is eljutott, aztán Einsiedelnbe ment, onnan a bajor kolostorokba, végül vissza Bécsbe, ahol Gangelbauer bíbo-

ros táviratilag apátkongresszust hívott össze a Skót Apátságba. Segítséget ígértek neki, ami azonban később, előre nem látható kedvezőtlen körülmények miatt, gyakran elmaradt az ígéretektől, így például Beuroné, amely a száműzetésből hazatérve eleinte úgy látta, hogy képtelen betartani a pénzre és személyzetre (professzorok, bennlakók és laikus testvérek) vonatkozó felajánlását.

Mindazonáltal Dusmet érsek 1888. január 18-án kelt jelentésében²² a következő adatokat tudta közölni Uditore Boccalival, a kollégium ügyeinek jóindulatú pápai referensével: Bonifaz Wimmer apát, az Amerikai-Cassinói Kongregáció 1887. december 8-án meghalt prézeze 40 000 lírát adott, és úgy nyilatkozott, kész 2 professzort és 3 bennlakót küldeni. A Cassinói Kongregáció összesen 40 000 lírát hajlandó adni, de csak részletekben, azonkívül kész néhány diákot küldeni, és ehhez jön még Bernardi apát (a jövődöbéli rektor). A subiacóiak pénzt ugyan nem, viszont 4–5 diákot tudtak küldeni. Anglia az ottani prézes, O’Gorman személyében állt ki, később aztán Dom Wilfried Corney, a kollégium intézője révén; három bennlakót is küldött. Még egy jön a skóciai Fort Augustusból. A francia kongregációk pillanatnyilag nem tudnak segíteni, de a körülmények megváltozása esetén készek rá. A svájciak döntése így hangzott: pillanatnyilag sem pénzzel, sem személyzettel nem tudnak segíteni. A Bajor Kongregáció évi 700 lírát vállal, de sem professzorokat, sem diákokat nem tud küldeni. Pannonhalma főapátja évi 1000 osztrák koronát ígért, és kifejezte reményét, hogy a következő évben egy vagy két bennlakót küldhet.²³ Az osztrák kolostorok összesen 8270 lírát hajtottak fel, de egyszeri adományként, ebből 1500–1500 korona esik Břevnovra, Kremsmünsterre, Melkre és a bécsi Skót Apátságra. Raigern ezzel szemben 1888-ra újra 500 koronát adott.

Olyan apátok, akik konkrét segítséget nem tudtak adni – közölhet-e még Dusmet –, állítólag nagyon érdeklődnek a kollégium és egy egyesülés iránt. Végül még néhány egyházfejedelem nagyobb adományait tudta feljegyezni.

Miután rektor lett, Bernardi is utazást tett az általa ismert kolostorokba, ugyancsak mérsékelt sikerrel. Ő is érdeklődéssel és jóindulattal találkozott, de sok kolostor nehéz gazdasági helyzetben volt. Még nehezebb volt, hogy alkalmas professzorokat bocsássanak rendelkezésre. Azonkívül itt-ott olyan apát is akadt, aki kevés érdeklődést muta-

tott, vagy olyan ígéreteket tett, amelyek nem vagy csak részben teljesültek.

Közben lehetővé vált, hogy tapasztalatokat gyűjtsenek az újra megnyílt Szent Anzelmmel kapcsolatban. Eleinte személyzeti problémák jelentkeztek. Az apátságoktól alig lehetett megkapni a szükséges professzorokat. Egyes professzorok nem bírták a klímát. Másokat apátjuk rövid idő múlva visszahívott. Ezért a kevés tanár túlterhelt volt, és nemegyszer arra kényszerültek, hogy világi papokat hívjanak segítségül a Gregororiánumból. Pénzügyi téren a kollégium kétségbeesett küzdelmet folytatott. Bevételeként csupán a diákok mérsékelt ellátmánya állt rendelkezésre. Ez még a mindennapi háztartásra sem volt elegendő, arról nem is beszélve, hogy a házat a kollégiumi működéshez fel is kellett szerelni.

Az 1891/92-es tanévet több mint 12 000 líra deficittel zárták. Ezért a rektor, Bernardi apát április végén azzal az írásos kéréssel fordult Rampolla államtitkárhoz, hogy még folyó év (1892) őszén hívják össze az apátokat Rómába. Dusmet bíboros húzódozott ettől, de végül engedett.

A Szent Anzelm fennmaradása tehát – ez már most ijesztő világsággal megmutatkozott – elvászthatatlanul összekapcsolódott egy cselekvőképes bencés unió kérdésével. Most már csak előre lehetett utat keresni. A pápának ez csak jól jöhetett. Hiszen éppen az volt a szándéka, hogy a kollégium a rend kötőeleme legyen. Amikor aztán Bernardi május elején vagy június végén az építési tervek miatt májusban Rómába rendelt Hemptinne-nel Rampollánál járt, ez azt a megbízást adta, hogy a két apát készítsen tervet a jövőbeli konföderációról. Ezt aztán Dusmet bíboroshoz is eljuttatták. E memorandum tartalmában figyelemreméltó, hogy a Szent Anzelmet ebben apátság-kollégiumnak nevezik, továbbá úgy gondolják, hogy a Szent Anzelmnek és Montecassinónak kívül kell maradnia minden kongregáción, és hogy ennek az anyakolostornak a főapátját prímásként gondolják el. Ebből és más memorandumokból dolgozza aztán ki XIII. Leó, részben más koncepcióba ágyazva, a – szokásnak megfelelően – Dusmet bíboroshoz címzett 1892. december 9-én kelt, *Quae nobis* kezdetű bulát,²⁴ amelyben a pápa kifejezésre juttatja, hogy öröm lenne számára, ha Dusmet bíboros a kollégium prézeseként összehívna az apátokat az Aventinuson tartandó ünnepélyes alapkövetéltelre: ezzel aztán

össze lehetne kapcsolni bizonyos, az egész rend számára fontos megbeszéléseket. A tárgyalási témákat a pápa szándékosan csupán célzásokba burkolta. Amikor 1893. február 19-i dátummal elküldte a bullát az apátságokba, kísérőlevelében Dusmetnek sem volt szabad semmit elárulnia a konföderációs tárgyalásokról. A levél a húsvét utáni – ezt abban az évben április 2-án ünnepelték – második vasárnapra Rómába rendelte a prelátozusokat és a delegáltakat. Csupán arra utalt, hogy nagyon fontos mindenki megjelenése. A kormányzó apátokon kívül a címzetes apátokat és a perjeleket is meghívták (ezt később már nem tették). Amikor a gyűlés összeült, Dusmet bíborossal együtt 61 szavazó volt jelen. 37 kormányzó apát jelent meg. A megbeszélések részben S. Callistóban folytak.

2. Az alapközetétel és az alapkö

A nyilvánosság 1893. április közepén bizonyára úgy vélte, hogy az apátok főként a Szent Anzelm alapközetétele miatt gyűltek össze. Taktikailag ügyes húzás volt, hogy ezt az eseményt helyezték előtérbe. 1893. április 18-án a lehető legünnepélyesebb keretek között végbe ment a felszentelés. A pápa bíboros-államtitkárát, Rampollát delegálta az ünnepra. Ő azonban Dusmet bíborosnak engedte át a megtiszteltetést. A Szent Anzelmbe érkező minden megfigyelőnek feltűnhetett, hogy az ünnepség valahogy nem volt jól időzítve, hiszen a tekintélyes épületgyűttesnek már az első emelete is állt.

Ez az alapközetétel azonban mélyebb jelentőséget kapott. A pápa szándéka szerint az apátokat a konföderáció alapkövének letétele céljából hívták össze, és a megjelentek a gyűlés néhány napja alatt, azaz április 20–24. között²⁵ megtették, amit elvártak tőlük. A gyűlést, nagyon okosan és diszkrétan, Dusmet bíboros vezette be. Kezdetől azt a megnyugtató magyarázatot adta: minden kongregáció meg fogja tartani a státútumait; senkit sem fosztanak meg az önállóságától, az egészség inkább mindenki védelmét hivatott szolgálni.

A vázlat, amelyet aztán megvitatásra az apátok elé terjesztettek, ill. felolvastak, a következő pontokat tartalmazta: az *Abbas Primas*, tehát a primás apát kinevezése, a kollégium vezetése, tizenkét évenként rendszeres apátkongresszusok Rómában, a primás megválasztása

vagy megerősítése, az apátok rendkívüli gyűlése, a kollégium rektorának feladatai.

A szavazások tanúsága szerint a prímás apát címmel szemben kétségek merültek fel, a szavazóknak több mint a fele elutasította. Szükségmegoldásként a reprezentáns címet javasolták, de a döntést átengedték a Szentatyának. A prímás vagy reprezentáns rendelkezék rendes jurisdikcióval a kollégium tagjai felett. Az összes kormányzó apát válassza meg.

Az az elképzelés, hogy a prímás hivatali ideje tizenkét év legyen, 47 szavazatot kapott; 10 választó az élethossziglani hivatali idő mellett döntött, 44-en szavaztak arra, hogy az apátkongresszus tizenkét évente üljön össze, csak 13-an arra, hogy hatévente. Az a javaslat, hogy az első prímás apátot a Szentatya nevezze ki, általános tetszésre talált.

A kollégium vezetésére vonatkozólag azt javasolták: a jövőben a képzésben és a kollégium ügyeinek előmozdításában a rektor legyen a prímás segítségére, ne fordítva. A prímás tudta nélkül a rektor ne hajthasson végre jelentős változtatásokat a kollégium tanulmányi és életrendjében. A tanterv legyen tekintettel a különböző kongregációk szükségleteire.

Szóba került Bernardi apát két javaslata, de ezek nem kerültek be a *Deliberationes*be. Ezek úgy szóltak: Minden kolostor évente járuljon hozzá a kollégium fenntartásához, és szükség esetén világi papokat is lehessen professzorként alkalmazni.

Dusmet és minden jelenlévő számára meglepetést jelentett, hogy a szeretet és a kölcsönös megértés szellemében minden kérdésben nagy egyetértés uralkodott. Ezért volt lehetséges, hogy az előterjesztett vázlatot négy ülésnapon belül megtárgyalják. A terv néhány pontját ugyan megváltoztatták, de kellemes meglepetés volt, hogy minden oldalról készség mutatkozott az összefogásra és az együttműködésre.

XIII. Leó pápa az 1893. július 12-én kelt *Summum semper* bullával majdnem javítás nélkül megerősítette az apátok *Deliberationes*ét. Az *Abbas Primas* címhez azonban ragaszkodott. Egyúttal – ugyanabban a bullában – Hildebrand de Hemptinne maredsous-i apátot nevezte ki az első prímássá.²⁶ Ezzel létrejött a *Confoederatio Benedictina*.²⁷

Maradt még néhány megoldatlan kérdés. A Püspökök és Szerzetesek Kongregációjának 1893. szeptember 16-án kelt dekrétuma, az *In-*

aestimabilis (unitatis vinculo) ezek közül néhányat megpróbált tisztázni. Ezek az egyes szerzetesi kongregációk egymáshoz, de mindenekelőtt a primás apáthoz való viszonyát érintették. Róla az áll a dekrétumban, hogy azon ügyek miatt, amelyek az egész rend javát érintik,²⁸ Rómában székel. Hildebrand de Hemptinne élete végéig²⁹ primás apát maradt, de 1909 szeptemberéig egyben Maredsous apátja is volt.

A primás hivatali hatalmáról a dekrétum azt állapította meg, hogy a Szent Anzelm apátjaként ott ugyanazzal a jurisdikcióval rendelkezik, mint apátságában a többi apát. A Szent Anzelm azonban nem kolostor, hanem kollégium volt, nem voltak saját fogadalmasai és noviciátusa, egyébként pedig részben változó professzorokból álló személyezettel, és természetesen állandóan változó klerikus diákokkal (bennlakókkal) működött. Szerzetesi szempontból tehát a Szent Anzelm különleges esetet jelent.

A primás mellett aztán ott volt még a kollégium rektora. Hogy a jogokat és kötelességeket hogyan kellene a ház e felsőbb fórumai között felosztani, azt majd csak keserves tapasztalatok alapján fogják szabályozni. Előzetesen a dekrétum a *Summum semper* 5. pontjára utalt, amely szerint a kollégium vezetését és fegyelmét a primás akaratából és egyetértésével (*de voluntate et consensu*) a rektor tartja kezben; de mindabban, ami a kollégiumnak az egyes kongregációkhoz való viszonyát illeti, primásként az apát illetékes. Egyebekben a rektor a kollégium támogatását érintő minden ügyben legyen a primás segítségére, de az életmód és a szerzetesi fegyelem vonatkozásában a primás egyetértése nélkül nem hajthat végre nagyobb változtatásokat. Ha ezen a területen a pápai rendelkezéseknek egyelőre nem volt más meghatározónivalójuk, nem szabad elfelejtenünk, hogy gyakorlatilag még a kezdés előtt álltak, és hiányzott mindenfajta tapasztalat.

Új volt az *Inaestimabilis* dekrétumban, hogy a rend egészében bizonyos feladatkört határolt körül a primás számára, amennyiben meghatározta, hogy minden prézes apát (*Abbatas Generales*) köteles évente jelentést küldeni a primásnak kongregációja lelki és anyagi helyzetéről; ez a rendelkezés máig érvényes, és bevált. Végezetül a primás a renden belül döntőbírói funkciót kapott, és ami ennél is több és jövőbe mutatóbb volt, azt a jogot, hogy személyesen vagy képviselője révén a kongregációk szükséglete szerint vizitációkat végezzen, és a rend reguláris fegyelme felett is őrökjön. Amit mai nézőpontból

a törvény hiányosságának érezhetünk, az az, hogy kizárólag a férfikongregációkat veszi figyelembe. A bencés szerzetesnőkről a konföderációban annak idején nem esett szó.³⁰

Jegyezzük még meg, hogy 1896-ban beköltöztek az Aventinuson álló kollégiumba; a bennlakó növendékek száma akkor 55 volt. A primás apátnak és munkatársainak most már elegendő lakó- és munkahelyiség állt rendelkezésére. Megkezdődhetett a közös élet a bennlakókkal. Csak a templom nem volt még kész. Ezt (mint már említettük) 1900. november 11-én szentelték fel.

Ezen a templomszentelésen, amelyet mint *legatus a latere*, Rampolla bíboros celebrált, az érsekek és püspökök mellett számos prézes apát is megjelent. A szent cselekmény során ők szentelték fel a mellékoltárokat. A nap ünnepi hangjaihoz képest a jelenlevők kissé disszonánsnak érezték a Hildebrand primás apát beszédében elhangzó panaszt, miszerint olyan kevés jogosítványa van, és tulajdonképpen még többre volna szüksége, mint amennyit az *Inaestimabilis* dekrétum promulgál. A megkezdett út első hét évének tapasztalata már világosan megmutatta a szűk korlátokat és a primás apát akkori helyzetének bizonyos értelemben nyomorúságos voltát, főképp ama kor általános monarchikus gondolkodása viszonylatában. De a szabályozás maradt a régiiben, és Hildebrand primás próbálta az adott helyzetből a legjobbat kihozni. Alkalmasint jól is volt ez így. Az apátok és prézes apátok értékelnék tevékenységét, amelyről Thomas Bossart, Einsiedeln apátja már 1905-ben azt írta: „Szent Benedek szellemében sürgette az egységet,... de az egyesek szabadságát nem érintette.”³¹

A rend elért egysége mellett az apátok (és a joghatósági szempontból velük egyenlő jogállásúnak tekintendő konventuális perjelek) nyereségként könyvelhették el, hogy a primás apátban érdekeiknek és az egész rend érdekeinek volt egy képviselője a római kúria székhelyén³² (akkor is, ha Hemptinne Maredsous apátjaként eleinte még gyakran és sokáig távol is volt Rómától). Ami a rendet illeti, a *Codex Iuris Canonici* előkészítése során ez az előny egészen döntő módon jelentkezett, és az apátok nyugtázhatták, hogy Hildebrand primás apát (az apátokkal és a Szent Anzelm professzoraival együtt) jó munkát végzett a szerzetesjog átdolgozása érdekében.

XIII. Leónak a Szent Benedek-rendre, mint a keleti egyházzal való kapcsolatok helyreállításában hasznosítható erőre vonatkozó tervei

magyarázzák, hogy a pápa hamarosan, már az 1897. december 15-én kelt *Sodalium (Benedictinorum)* motu proprióban a prímás apátot bízta meg a *Collegium Athanasianum*nak, a görögök és rutének XIII. Gergely által alapított kollégiumának gondozásával. A jövőben a prímás apát feladata lesz, hogy javaslatot tegyen a pápának a kollégium rektorára, és kijelölje ennek a kollégiumnak a – bencés – szerzeteseit. Bizonyos felügyeletet is kell gyakorolnia, és évente jelentést készíteni az Apostoli Szentszék számára az *Athanasianum* fegyelméről, a kollégium tanulmányi előmeneteléről és gazdasági helyzetéről, egyszóval – szó szerint: „Abbatem Primatem eidem (collegio) praeficiendum volumus; Primati ipsi, qui quoquo tempore fuerit, Graecorum Collegii procuracionem ex peculiari mandato Nostro... gerendam damus.”

Ebből a pápai rendelkezésből kifolyólag a prímás a *Collegium Athanasianum* vonatkozásában máig a *Procurator Apostolicus* címet kapja. Ma már azonban úgy tűnik, hogy rendes körülmények között aligha van szó valódi felügyeletről. Hogy a prímásnak az *Athanasianum*hoz való viszonya miképp hatott ki a Szent Anzelm gazdasági helyzetére, azt később még érinteni fogjuk. Bár már a *Summum semper* kimondta, hogy a prímás köteles Rómában székelni, a fent említett motu proprio (*Sodalium*) ezt újra deklarálja. Az első prímás apát ennek ellenére még tizenkét évig megtartotta apátsága irányítását. Ennek azonban nem utolsósorban az a körülmény volt az oka, hogy a Szent Anzelmnek és ezzel együtt a prímás apátnak sem volt meg az anyagi alapja.

A *Summum semper* – az 1893-as apátkongresszusra tett javaslatával összhangban – leszögezte, hogy a prímási tisztség időtartama tizenkét év, ezért az új választásra a prézes apátoknak és lehetőleg (*quoad eius fieri poterit*) minden apátnak meg kell jelennie Rómában. Hildebrand prímást azonban határozatlan időre szólóan nevezték ki. Azt is fel kellett ismerni, hogy olyan prímás hiányában, aki kellő hivatali és rendi tapasztalat birtokában elnökölné, a prímásválasztás nem lehet alkalmas a szerzetesrend ügyeinek megtárgyalására. Ezért Hildebrand prímás a Szentszékhez fordult, és a Püspökök és Szerzetesek Szent Kongregációjának 1906. december 2-án kelt *Ex audientia* kezdetű dekrétuma teljhatalommal ruházta fel abban a vonatkozásban, hogy hatévente összehívja a prézes apátokat. Ennek megfelelően 1907. május 8-ára, Krisztus mennybemenetelének vigíliájára kitűzték az első prézes szinódust, és a prímás apát minden prézes apátot meghívott.

Az említett dekrétum abban jelölte meg a szinódus feladatát, hogy a prézes apátok, ill. apátok értekezlete állapítsa meg (*statuant*) és határozza el (*decernant*), mi válik a rend és a kollégium javára. Az 1907. májusi konferencia témáit 15 címszóban állították össze, és így terjesztették elő:³³

De Collegio S. Anselmi – De divino Officio caeremoniis – De voto stabilitatis et conversionis morum – De cura animarum – De studiis et publicationibus – De scholis oblatorum et epeborum – De artibus elegantioribus – De re familiari – De Monachis – De regimine Congregationum – De fundationibus – De Monialibus.

Különleges szituációktól eltekintve minden szinóduson, ill. apátkonferencián többé-kevésbé azonosan, ill. hangsúlyeltolódásokkal a propozícióknak ez a vázlata kerül vitaalapként a jelenlévők elé. Ennek az első prézes szinódusnak az eredményeit, amelyet a tervezett időben rendeztek meg, nyilatkozatok formájában foglalták össze.

A CB épülete valahol és valahogyan még mindig nem volt kész. Ez ezen az ülésen is kifejezésre jutott. Míg először csak a Szent Anzelm apátjáról és rektoráról volt szó, most már a perjel és az alperjel kompetenciája a kérdés. Ennek körülhatárolását a prézes apátok a primásra bízták. Teljes mértékben felismerték és szükségesnek ítélték a primás rezideálási kötelezettségét, de az adott körülmények között beletrődtek a jelenlegi helyzetbe, hogy nevezetesen Hildebrand primás kolostora apátja maradt. Míg 1893-ban a pápa úgy rendelkezett, hogy a primás halála esetén a rektor hívja össze az apátokat az új választásra, most az apátok azt is rögzítették, hogy a primási szék megüresedése idején a primás titkára intézheti a legfontosabb ügyeket. Úgy tűnt, hogy a Szent Anzelm már értékes *instrumentum unionis*nak (az egység eszközüének) bizonyult a rendben. Az apátokra mély benyomást tett a házban tapasztalt fegyelem, amiből a rend minden kolostora profitálhatott. Az apátok újra érezték a közös megbeszélés jótéteményét. Egy jövőbeli primásválasztás esetére *Ordo agendorum*ot dolgoztak ki, és megerősítés céljából a Szentszék elé terjesztették.

Amikor 1911 táján olyan híresztelések kaptak szárnyra, hogy a kúria a Szent Benedek-rend centralizálása vagy legalább szorosabb megszervezése irányába próbál előretörni, a primás apát, úgy tűnik, ellene dolgozott ezeknek a törekvéseknek. A Szerzetesi Kongregáció prefek-

tusának, Vives bíborosnak egy 1912 eleji nyilatkozata mendemondának minősítette az efféle híreszteléseket. A centralizáció ellentmondana a Szent Benedek-rend természetének.

Hildebrand prímás apát érdemes tette volt, hogy 1907-ben búcsút kezdeményezett a tisztítóűzben szenvedő lelkekért,³⁴ egy olyan búcsút, amelyet a bencések, ill. a montecassinóiak kiváltságából az egész világ minden hívője számára *toties-quoties* (annyiszor, ahányszor) búcsúvá terjesztettek ki. A II. Vatikáni Zsinat óta ezt a búcsút a Porcinkula-búcsúval együtt úgy módosították, hogy csak egyszer lehet elnyerni halottak napján.

1912 folyamán a 63 éves prímás apátnál jelentős egészségügyi zavarokat és szellemi ereje hanyatlását lehetett érzékelni. Ezért felmentését kérte a Szentatyától. Biztatták, hogy maradjon meg továbbra is hivatalában. Amikor év végére romlott az állapota, és újra felmentését kérte, 1913 januárjában tudatták vele, hogy jelöljön ki koadjutort, aki átveszi a hivatali ügyeket; az addigi prímás azonban tartsa meg címét és valamennyi jogát, és amikor visszanyeri egészségét, vigye tovább hivatalát. De erre már nem került sor. Hildebrand prímás közel húszéves hivatali ténykedése tehát véget ért. Ezzel egyidejűleg vége felé közeledett a béke korszaka is, amely kedvezett a kezdeti stádiumában lévő CB fejlődésének.

III. KÉT VILÁGHÁBORÚN ÁT A LEX PROPRIÁIG

1. Az 1913-as apátkongresszus és primásválasztás³⁵

1913. január 25-én kelt motu proprio-jában X. Pius engedélyezte, hogy a betegeskedő de Hemptinne primás apát helyett koadjutort jelöljenek ki. Ezzel a motu proprioval együtt a Szent Anzelm rektora, P. Hartmann Strohsacker február 4-én azt az utasítást kapta, hogy értesítse erről valamennyi prézes apátot és kormányzó apátot. Ez egyben azt is jelentette, hogy (a *Summum semper* értelmében) neki kellett összehívnia az első apátkongresszust. Mivel ezzel kapcsolatban még sok nyitott kérdés volt, P. Strohsacker azonnal azzal a kérdéssel fordult a Szerzetesi Kongregációhoz, hogy kik rendelkeznek szavazati joggal, tehát kiket kell meghívni, hogy akadályoztatás esetén a prézes apátok és a kormányzó apátok kijelölhetnek-e prokurátort, és hogy meg kell-e hívni a címzetes apátokat, az egy-egy apátságot adminisztrátorként igazgató perjeleket és végül azon kánonilag létesített perjelségek perjeleit is, akik megkapták pontifikálás jogát. Azt a választ kapta, hogy azok a prézes apátok és apátok, akik akadályoztatva vannak, kijelölhetnek prokurátort, ezzel szemben sem címzetes apátok, sem perjel adminisztrátorok stb. nem vehetnek részt a választáson. Ennek megfelelően P. Strohsacker a következő pünkösdi hétfőjére, május 12-re összehívta az érintetteket a választásra Rómába. Az elnöki tisztet ezen Montecassino apátja töltötte be.

Az összesen 98 szavazatból már a választás május 12-én megtartott első fordulójában 84-et Thomas Bossart, Einsiedeln apátja kapott. Ő azonban nemet mondott. A bíboros-államtitkár, Merry del Val értesítette erről a pápát. X. Pius döntött: Ha a megválasztott, akinek ő, a pápa elismeri (*agnoscat*) kiváló képességeit, továbbra sem enged, nem akarja őt megfosztani szabadságától. Ezt a határozatot másnap reggel, a 9 óra 30-kor kezdődő ülésen közölték az apátokkal. Ezután még egyszer megkérdezték a megválasztottat, ragaszkodik-e elutasító álláspontjához, amire ez igenlő választ adott. 16 óra 30-kor új skrutíniumhoz fogtak, amelyre már Cava apátja is megérkezett. Így most 99 választó volt jelen.

A leadott 99 szavazatból 29-et Fidelis von Stotzingen, Maria Laach apátja, 21-et Aidan Gasquet apát, 16-ot Serafini, a subiacóiak generális apátja kapott. A többi töredékcsoport volt. A 17 óra 30-kor tartott következő választási fordulóban már összesen 75 szavazat esett Fidelis apátra. Amikor arról kérdezték, elfogadja-e, azt mondta: a megfelelően lefolytatott választásban az isteni akarat jelét látja, és az elismerést vagy elvetést a Szentszék döntésére bízva. Amikor a választás megerősítésére vonatkozó engedélyűrlapot X. Pius elé terjesztették, ő ezt a megjegyzést tette: *Facta electio confirmatione non indiget*. Hozzáfűzött egy jókívánságot és azt a tanácsot (*consilium praestamus*), hogy a megválasztott koadjutor mondjon le Maria Laach-i apáti tiszteréről, hogy ott új választást lehessen tartani.

Miután május 13-án a választás ügyét befejezték, másnap az apátkongresszus hozzáfoghatott rendes napirendjéhez.

Mindjárt május 14-én rátértek az apátkongresszus nagy és izgalmas témájára: a Szent Anzelmre és ennek pénzügyeire. P. Strohsacker részletes jelentésben tárta az apátok elé a kollégium történetét, helyzetét és pénzügyi problémáit, és ezzel együtt egy nagy ívű finanszírozási tervet is. Úgy látszik, ez az egyetlen fennmaradt ilyen természetű jelentés. Másolatban maradt fenn, és egyedülálló tartalma miatt érdemes itt szó szerint kiadni:

Cum vos, Reverendissimi Domini Praesules, sane ius habeatis informari de positione financiaris huius nostri Collegii S. Anselmi; cum immo, ut videtur, nacti praesentem occasionem, collatis consiliis velitis providere, ne Collegii conditio, quae hucusque ex parte sustentabatur per contributiones vel donationes *adventitias* (ut plurimum impetratis Rmi Abb. Primatis relationibus personalibus) in infinitum protrahatur: Collegii pro tempore Rector putat se obligatum, tradendi Vobis, Patres Reverendissimi, hanc brevissimam rei expositionem.

I. SS. Leo PP. XIII. pro extruendo aedificio dono dedit Lir. 1.700.000, Monasteria nostra dederunt circ. Lir. 450.000; per varios benefactores RR. Abbas Primas accepit circ. Lir. 470.000. Praeterea SS. Leo PP. ei dedit. Lir. 1.000.000, adiuncto tamen onere, ut inde in sustentationem Collegii Graeci annuatim praestaret L. 40.000. Istis pecuniis accesserunt fructus subsidiorum capitalizatorum, annua contributio fratrum Le Grand (de quibus statim infra), reditus ex fundo empto in Grottaferrata et ex pecuniis mutuo datis, qui reditus simul sumpti hucusque superarunt Lir. 200.000; ita ut RR. Abb. Primas receperit summam totalem circ. Lir. 3.900.000. – Ex hac

summa totali solutae sunt expensae pro aedificando et instruendo Collegio Lir. 2.550.000; emptus fuit fundus in Grottaferrata (qui nunc iterum vendendus est), Lir. 140.000; Collegio Graeco hucusque datae sunt Lir. 611.500; pro debitis in penuria mutuo acceptis (interim extinctis) foeneris titulo requirebantur plus quam Lir. 108.000; processus sicilianus aliaque expensae devorarunt fere Lir. 27.000. – Nunc tandem res eo devenit, ut praeter supradictam obligationem erga Collegium Graecum, neque debita neque aliae obligationes onerosae Collegio Anselmiano incumbant.

II. Quatenus expensae currentes (pro victu, luce, suppellectili, vectigalibus, reparationibus ordinariis minoribus etc.) per P. Cellerarium ex pensionibus alumnorum et hospitem (quibus hucusque accedebat dimidia pars subsidiorum), suppositio utique sufficiente alumnorum numero, ferri possunt: *agitur de creanda proprie dicta fundatione*, unde futurus Abbas Primas sive eius Coadjutor (Abbati Primati actuali aliunde personaliter est provisum) decenter vivere, graviores, reparationes suo tempore in fabrica domus necessariae executioni mandari, expensae maiores pro Ecclesia, Sacristia, Bibliotheca requisitae, paulatim fieri possint. Eiusmodi fundatio hucusque eatenus tantum adest, quatenus aliquot Monasteria subsidia sua annua capitalizarunt, dantes semel pro semper Lir. 40.000; praeterea fratres Le Grand (Fécamps) contractu se obligarunt, Collegio S. Anselmi annuatim dandi Lir. 12.500: quae tamen contributio (ex qua de cetero etiam sustentari debet unus alumnus Monasterii de Silos), quamdiu non fuerit capitalizata, non apparet pro omni tempore futuro esse segura. Ulterior existens aliqua fundatio, Lir. 25.000, practice nequit computari, cum ea serviat ad alendum alterum alumnus. – Quae fundationes vel redditus cum iam de se sint insufficientes, Collegium nostrum gravatur onere iam memorato, pro illis Lir. 1.000.000 a Leone Papa datis annuatim subministrandi Lir. 40.000. Praedicta summa Lir. 1.000.000 utique ex parte exstat: nam tituli, actiones, et possessio in Grottaferrata complexive repraesentant valorem ad Lir. 600.000 appropinquantem, cum fructu annuo fere Lir. 29.000; praeterea subsidia Monasteriorum annua ordinaria ascendebant ad Lir. 12.000 (cuius tamen summae dimidia pars dabatur Cellerario); dum alia subsidia, extraordinaria, utriusque scil. Congregationis Americanae, sunt temporaria tantum. – Unde, licet illi redditus forte interim sufficere possint ad vitam futuri Primatis quomodocumque sustendendam ac ad sarta tecta, quamdiu non emergat gravior aliqua necessitas, servanda, tamen rerum conditio haud est satis stabilis, neque pro Ecclesia, Sacristia, Bibliotheca etc., paulatim digne instruendis quidquam superest; atque haec Anselmiani positio praecaria ipsis Monasteriis confoederatis vix non debet esse molesta.

III. Ut igitur conditio materialis Abbatis Primatis et Collegii fieret securae et digna, prae omnibus illa summa Lir. 1.000.000 esset complenda, ac per huius summae restitutionem tollendum esset onus erga Collegium Graecum: quem in finem requirerentur non multo plus quam Lir. 400.000. Addenda esset, pro foundatione positiva summa congrua, cuius reditus stabiles sufficerent pro expensis supra memoratis, *et superflua redderent Monasteriorum subsidia* hucusque usitata, tum ordinaria tum extraordinaria; et pro hoc scopo sufficeret summa circ. Lir. 300.000: quae summa, si capitalizari posset iam memorata contributio fratrum Le Grand, et si forte Deus nobis miserit generosos aliquot benefactores, posset immo esse multo minor, excepto casu, quo RR. DD. Praesules (id quod utique valde desiderabile apparet) velint simul providere de quadam aequa retributione assignanda Professoribus, quippe qui holiedum, licet devotentes laborem suum Collegio, ex parte oneri sint propriis suis Monasteriis.

IV. Quod tandem attinet modum in actum deducendi praedictam sanationem et foundationem, liceat suggerere viam a Rmo Abbate Praeside Congr. Austr. B. M. V. propositam, ut scil. summa requisita (circ. Lir. 500.000 – 700.000) accipiatur mutuo, solvendo foenus et respondentem amortisationem annuam, qua lapsu v. g. 30 annorum debitum totum extinguatur. Si summa haec mutuo accipienda supponatur ascendere ad Lir. 700.000, debitum singulis Monasteriis incumbens vix esset Lir. 7000, ita ut singula Monasteria pro foenere et amortisatione vix plus quam Lir. 600 annuatim deberent praestare, dempto praeterea subsidio annuo hucusque dato. Ceterum in isto debito dispartiendo haberi posset aequa ratio facultatis finanziariae diversorum Monasteriorum; deinde pro accuratius determinando et exsequendo hoc consilio hominum iis in rebus peritorum iudicium esset exquirendum; denique iis Monasteriis, quae forte desiderabunt citius se exonerare a solvendo foenere, relinquenda esset facultas, suam debiti praedicti partem breviori temporis spatio vel et statim solvendi...

E fejtegetés gyakorlati konzekvenciájaképpen azt a kérést intézték az apátokhoz, hogy a Szent Anzelm javára vállaljanak kezességet egy, a *Collegium Athanasianum*mal szemben fennálló 300 000 lírát kitevő adósságért. A résztvevők ezt helybenhagyták; de megjegyezték, hogy az apátok vagy a prézes apátok megkérdezése nélkül ne csináljanak adósságokat.³⁶ Maurus Serafini apát ehhez még hozzátette: a Szent Anzelm jogi helyzete (*condicio iuridica*) nem kellőképpen tisztázott, mert az apátságot nem kánonilag hozták létre, hanem csupán egy kánonilag kinevezett apátja van. Az sem tisztázott, hogy a primásnak, a

kollégiumnak, vagy egyszerűen egy meghatározott célra adnak pénz-alapot, ezért a pénzt adók számadást követelhetnek a pénzek felhasználásáról. Ildefons Schober, Beuron főapátja szóba hozta: a prímás méltatlan helyzete miatt szükség van a Szent Anzelm céljára létesített alapítványra. A javaslattevővel mindenki egyetértett. (De hol maradtak a gyakorlati következmények?)

Más tárgyalási témák keretében az apátok utaltak rá: a prímás beszélje le a kúriát, hogy az ráruházza az egyes kongregációk rendes ügyeit; saját prokurátor kijelölése a prézes apát feladata legyen. Egy proposíció még kiemelte, hogy a prézes apátok hatévenkénti összehívása ne legyen kötelező. Itt tekintetbe kell venni a hosszú utazási időt és egy sor prelátus magas életkorát.

Néhány hónappal később, augusztus 13-án (1913) Beuronban meghalt de Hemptinne prímás apát. Ezzel kezdetét vette a második prímás apát tizenkét éves hivatali periódusa, amit később kétszer ugyanennyi idővel meghosszabbítottak. Ez a második prímás apát majd két világháborún keresztül gondját fogja viselni a CB-nek, és ekkor már ennek az első világháborúnak a küszöbén álltak.

2. A második prézes szinódus (1920)

1920-ban Fidelis prímás apát Krisztus mennybemenetelének ünnepén este 18 óra 30-kor, az ünnepélyes vesperás után megnyitotta a prézes szinódust. A konferenciát, ahogy később is gyakran, a prézes apátok pünkösöd előtti novénájaként képzelték el. Pünkösödkor kellett befejeződnie, ezért a pápai audienciára, a szokástól eltérően, nem a végén, hanem a konferencia alatt (május 19-én) került sor. Fidelis prímás, mint mindig, gondosan megírt, válogatott latin beszéddel nyitotta meg az első ülést, és áttekintést adott a helyzetről és alkalomadtán a tárgyalások legfontosabb témáiról. Túl sok változás történt 1913 óta, nem utolsósorban politikai szempontból is. A háború egyik következménye az volt, hogy államhatárokon átnyúló kongregációkról kolostorokat választottak le, és 1920-ban létrejött a Belga Kongregáció.

Az 1920-as prézes szinódus napirendjén első helyen a kolostorok és a rend új jogi helyzete szerepelt, amelyet az 1918-ban közzétett *Codex Iuris Canonici* teremtett meg. Új szerzetesjogról volt tehát szó, sok

fontos újítással. Újdonságot jelentett a triennalis fogadalom bevezetése, a más kolostorokba való átlépés, továbbá a szerzetes elbocsátás szabályozása. Néhány kánon szándéka (c. 101.§ 1 ad 1; 131.§ 3; 162.§ 2 stb.) nem volt egyértelmű. A kongregációk konstitúcióit a CIC-hez kellett igazítani.

A részletes megbeszélések lényeges pontja volt a Szent Anzelm Kollégium témája. Megállapították, hogy a Szent Anzelm jogi értelemben nem kolostor. XIII. Leó úgy rendelkezett, hogy a növendékek imádkozzák el az egész offíciomot, hétköznapokon azonban a matutinum nélkül. A növendékeknek elég idejük kell, hogy maradjon a tanulásra, a statútumokat ilyen értelemben kell megfogalmazni. A Szent Anzelm nevét illetően a Szent Anzelm Nemzetközi Bencés Kollégium névben egyeztek meg. Az alperjel megnevezés helyét a rektorhelyetesi cím veszi át.

A következő nagy téma a breviárium- és liturgiareform volt. Közben leegyszerűsítették a bencés kalendáriumot, újra előtérbe került a hétköznapi offíciom, amit már az 1907-es prézes színódus célul tűzött ki. A benedeki Regula heti zsoltároskönyvét viszont az ellentétes javaslatokkal szemben meghagyták. A közös rituálé és szertartásrend kérdését megtárgyalták ugyan, de ez szemben állt a különböző országok eltérő tradícióival.

A tanterv mellett a kollégium gazdasági helyzete is szóba került. Az apátok hálásan vették tudomásul, hogy XV. Benedek nagylelkűsége folytán a kollégiumnak a Görög Kollégiummal (S. Athanasii) szemben fennálló egész adósságát kiegyenlítették. A növendékek (klerikusok) éves ellátását 1000 aranylírában állapították meg; a professzorok továbbra is tiszteletdíj nélkül maradtak.

A pénzügyi igazgatást illetően ismertették, hogy a Szerzetesi Kongregáció 1914 óta újabb tanácsot adott a primás apát mellé, a kollégium rektorát és rektorhelyettesét, a házgondnokot és a primás apát tikárát, továbbá Montecassino és Subiaco apátját. A prézes apátok egyetértettek azzal, hogy ezt a rendelkezést fenn kell tartani, de szívesebben vették volna, ha a távol székelő apátokat a római Szent Pál apátjával és a subiacóiak ugyancsak Rómában rezideáló generális apátjával helyettesítik.

Míg a szerzetesi fegyelem témájának megvolt a rendes helye a prézes színódus napirendjében, ezúttal a missziós tevékenység is foko-

zott mértékben szóba került. Norbert Weber, St. Ottilien főapátja referált. Fidelis prímás elismerően szólt az ottilieniek, az Angol Kongregáció és az amerikai kongregációk tagjainak missziós tevékenységéről. Alig van olyan hónap, közölte, amikor különböző vidékek apostoli helynökei ne kérnének bencés misszionáriusokat. Ahol a rend missziós területet vállal, nullius apátságokat kellene létesíteni.

Semmiképp sem volt mellékes ügy a Vulgata kiadásának támogatása. (1933-ban ezért alapították meg a római S. Girolamo apátságot.) Az apátoktól személyi és tudományos segítséget kértek. Kívánatos, hogy a jövőben ötévente jelenjen meg a rendi névtár. Az apátok támogassák a *Studien und Mitteilungen* című folyóiratot és Maria Laach kiadványait (liturgikus szövegek és a liturgia-tudomány évkönyve). Egy másik kolostor befolyási övezetébe tartozó kolostoralapításoknál az apátok közti békés megállapodás útján történjék a szabályozás, ellenkező esetben forduljanak az Apostoli Szentszékhez. Különösen ajánlatos a rászorult szerzetesnői és nővér-kolostorok támogatása. Ennek érdekében a prímás apát egy bizonyos alapanyagot készített. A cassinói kiváltságok kérdését, amelyekről későbbi kongresszusokon még sokat fognak vitatkozni, egy Raphael Molitor apát elnöksége alatt működő héttagú bizottságra bízta.

A május 21-i ülés a szerzetesnői és nővér-kolostorokkal, valamint az oblatásokkal foglalkozott.³⁷ Nagy jelentőségű, 15 oldalas litografált exposé került a prézes apátok elé, a *De Sororum Congregationibus in ordine nostro*, amely a nővér-kongregációkról szóló új jogi-szerzetesi alapelveket tárgyalta: A szerzetesnőkkel (*moniales*) ellentétben ezeknél nincs sem ünnepélyes fogadalom, sem (pápai) klauzúra. A jelenkorban, hangsúlyozta a szöveg, sajátos funkció jut nekik. Alapkövetelményként a következőket emelte ki: törvényes konstituálás, aszketikus-szerzetesi fegyelem, a benedeki Regula szellemisége. Ezeknek a nővér-kongregációknak a házai vagy perjelségek vagy fiálék legyenek, lenne noviciátusuk stb. Az exposé a bevezetőben különösen az Észak-Amerikában és Svájcban (Melchthal és Maria Rickenbach) létrejött szövetségeket említette, mint a múlt században létrejött új kongregációkat, de a tutingi missziós bencés szerzetesnőkről és az oblatásokról is szót ejtett, akiknek a Leuven melletti Havelében volt a fő telephelyük.

Mellékes témát jelentett a Cassinói Kongregáció privilégiumainak ügye. Ilyen volt például, hogy a jogszerűen megválasztott apát eo ipso meg van erősítve, azonnal átveszi a teljes adminisztratív hatalmat, és élvezi ennek a (cassinói) kongregációnak a kiváltságait (felszentelési teljhatalom, oltár-privilégiumok, gyónási joghatóság, harangozás minden kánonilag előírt imaórákor stb.)

Sajátos téma volt az amerikai kolostorok (jobban mondva P. Lukas Etlin!) segélyakciója a nehéz helyzetbe került német és osztrák kolostorok³⁸ és papi szemináriumok érdekében. A St. Meinrad/USA apátja azt kívánta, hogy az egész segélyakciót a primás apát szervezze meg.

Összehasonlítva az 1907-es és 1913-as apátkongresszust ezzel a háború utáni első konferenciával, megmutatkozik, milyen sok változás történt közben az egyházban és a világban. X. Pius reformja részben befejeződött, részben – a liturgiában – még folyamatban volt, és a benecések lesznek azok, akik liturgiareformjukat még befejezik, míg az egyház egészében ugyanez, különös a naptárt illetően, majdnem a II. Vatikáni Zsinatig megreked. Mennyire rányílt a szemük és megnőtt a felelősségtudatuk a CB felelőseinek a szerzetesnői és nővér-kolostorok és azon kolostorok iránt is, amelyek a korviszonyok és a háború következtében ínséges helyzetbe jutottak! Ilyen időkben már aligha lehetett lebecsülni, hát még kétségbe vonni az apátkongresszusok értékét, sőt szükségességét. Az 1920-as szinódus már jól mutatja a CB jövőbeli apátkongresszusainak modelljét. És ha az apátkongresszusok nem is tudnak részletes képet adni, mégis elég világosan tükrözik a CB két világháború közti történetét és fejlődését.

3. A primás tevékenysége és egy kompetencia-vita

A primás fontos feladata volt a szinódusok és a kongresszusok előkészítése. Néhány hónappal korábban a meghívóval együtt a megtárgyalandó témák jegyzékét is megküldte az apátoknak. Ezekre egy sor javaslat érkezett. Fidelis primás lelkiismeretesen feldolgozta őket, és belőlük alakította ki a konkrét előterjesztéseket. Így történt ez 1925-ben is. Május 12-i keltezéssel Fidelis primás az összes magasabb rangú előjárót értekezletre és primásválasztásra hívta Rómába, mivel hivatali ideje augusztus 13-án lejárt, de két hónappal meghosszabbították, hogy az apátkongresszust a kedvezőbb őszi időszakban – de még

a kollégium szünideje alatt – lehessen megrendezni. (A kevés prézes apátot ugyan félév közben is el tudta helyezni a Szent Anzelm, de a kongresszusra jövő sok apátot nem.)

A Szent Anzelmekben azonban még sok kérdés tisztázatlan volt. Az akkori rektor, Patritius Cummins azt hitte, hogy a *Summum semper* értelmében a vezetés és a fegyelem (*gubernationem et disciplinam tenens*) a rektorra van bízva – és ez így is volt –, közben pedig a primás tetszeleg a feljebbvaló szerepében. 1925 májusában *De rectore Collegii S. Anselmi* címen kinyomtatott egy levelet, és ezt elküldte a CB kolostorainak. A levelet a primásnak is odaadta a következő tartalmú kísérléssel: Nagyon sajnálja, hogy ilyen írásra kell vállalkoznia, de úgy érzi, lelkiismerete kötelezi, hogy bizonyos tarthatatlan állapotoknak véget vessen. A szükséges hatalmi jogosítványok nélkül már nem viselheti a felelősséget. Kifejti, hogy a benedeki Regula csak egy tekintélyt ismer, az apátét. Hivatalba lépése óta ezért a primásnak engedte át a vezetéket és a fegyelmet. Azt javasolja, a kongresszusra jövő apátok fontolják meg: mivel a Szent Anzelm pápai egyetem – valójában akkor még nem volt az –, főnökének is a rektor címet kell viselnie. Ha a Szent Anzelmekben meg is tartanák az apát titulust, az a rektort illetné. A rektor közvetlenül hivatalba lépése után nevezzen ki pro-rektort (rektorhelyettest). Lépésének, zárja a levelet, ténybeli és nem személyes okai vannak.

Hogy ez a röpirat milyen hatást váltott ki a kolostorokban, mutatják a következők: A Bajor Kongregáció prézes apátja, Plazidus Glogger, egyben az augsburgi St. Stephan apátja június 8-i levelében június 23-ára konferenciára hívta össze Münchenbe a Bajor, a Beuroni és az Otilieni Kongregáció apátjait. A Bajor Kongregációból kilenc apát jelent meg, a Beuroniból Beuron, Weingarten, Coesfeld, Seckau, Neresheim, Grüssau apátja és a prágai Emausz Apátság adminisztrátora, valamint Münsterschwarzach és Schweiklberg apátja és (a főapát távollétében, aki Koreában volt) a St. Otilien perjele. Öt és fél óráig ülésen foglalkoztak a felvetett problémákkal. Raphael Molitor apátot egy tisztázó referátum megtartására kérték fel, és ő ismertette a primás apátnak a CB-vel és a Szent Anzelm Kollégiummal szemben elfoglalt helyzetét.

A müncheni megbeszélés eredménye a következő pontokban körvonalazódik:

1. A hamarosan Rómában találkozó apátok a CB és a Szent Anzelm Kollégium alapító-okiratát szeretnék kérvényezni a Szentatyánál. A konföderáció és a kollégium ugyan két különböző intézmény, de össze vannak nőve egymással; az oklevél taglalja mindkét intézmény természetét.

2. Azt a kérdést, hogy a Rómában összegyűlt apátok hozhatnak-e kötelező érvényű határozatokat, úgy válaszolták meg: Igen – azokban az ügyekben, amelyek az egész rend javát közvetlenül érintik. De a prézes szinódus magától nem dönthet, hanem a prímás apát által előterjesztett kérdéseket kell megvitatnia. Kívánatos, hogy a prézes apátok szinódusa – hat év helyett – négyévente kerüljön megrendezésre.

3. Kapja-e meg a Szent Anzelm az apátság vagy csak a kollégium címet? A Szent Anzelm nem apátság, de bencés kollégium, az offíciomot és a szerzetesi fegyelmet tehát meg kell tartani. A konferencia néhány résztvevője amellettszállt síkra, hogy a ház (a Szent Anzelm) kapja meg az apátság címet. De mind úgy foglaltak állást, hogy a rektor mellé nevezzenek ki egy perjelt, aki a fegyelem kérdésében a prímást támogatja.

Továbbá felvetődött a kérdés, hogy megválasztható-e prímásnak egy egyszerű szerzetes. Ezután hosszan tárgyalták a prímás apát élet-hossziglani kinevezésének kérdését is, hogy erősítsék pozícióját; a 19 jelenlévő közül 9 a 12 éves hivatali idő mellett szavazott. Ezek voltak a müncheni konferencia legfontosabb határozatai. Micsoda zűrzavart okozott a rektor röpirata!

Pannonhalma főapátja és a Bajor Kongregáció prézes apátja – Scheyern apátjának, a müncheni konferencián ugyancsak részt vevő Simon Landersdorfernek a fejlécével (címerével) ellátott nagy lapokon – egy külön expozét is benyújtott a prímás apátnak az apátkongresszusra, amelyből csak az első fejezet maradt fenn: *De Confoederatio - ne et Abbate Primate*.³⁹ A fejtegetések a prímás apátra vonatkozó hagyományos megbeszélések irányvonalába esnek, és azokat egészítik ki részletkérdésekben.

4. A primásválasztással összekötött 1925-ös apátkongresszus

Az apátokat tehát 1925. október 1-jére hívták össze Rómába. A Szent Anzelm vakációjának vége magától kínálkozott megfelelő időpontul, mert az üres házban könnyen meg lehetett oldani az egyre nagyobb számban gyülekező rendfőnökök elhelyezését (az első apátkongresszusokkal ellentétben, amikor az akkor még jóval kevesebb apátot a Szent Pálban és a S. Callistóban szállásolták el, és ott találtak szentmise bemutatási lehetőséget).

Amikor az apátok 1925 őszén megérkeztek Rómába, a Szerzetesi Kongregáció már megoldott egy aggályos kérdést, azt nevezetesen, hogy a primásválasztás és az ülések összekapcsolásakor először kerüljön-e sor a választásra, vagy csak utólag. A vatikáni döntés elvi jellegű volt: Az üléseken még az eddigi primás elnököljön, aztán ajánlja fel a tisztségét, és következzen a választás. Így aztán a jövőben is ezt a sorrendet követték. Most rögzítették a választási formulát is: „*Eligo vel postulo*”. Ez azért történt így, mert egy *Abbas ordinarius* (Montecassino és mások) csak posztulálni lehetett.

Ezek az október első napjain tartott üléseken nagyjából a primás apátnak a CB-vel szemben konkrét szituációkban elfoglalt helyzetéről vitáztak. Még fontosabb volt a rektor pozícióját illetően még mindig meglévő tisztázatlanságok megoldása, és pedig monasztikus tekintetben. Itt abban egyeztek meg, hogy a rektort az apátságok perjelének szerepe illeti meg. Mint minden mást offciálisan, őt is a primás apát nevezi ki.

A cassinóiak kiváltságaira vonatkozólag a primás apát úgy nyilatkozott: elég, ha Montecassino apátja megadja ezeket az egyes szerzetesi kongregációknak.

Bizonyára az 1924. március 21-én kelt *Equidem verbára*, a különösen Szent Benedek fiaitól a keleti egyház keresztényeivel való hasznos kapcsolatok erősítését követelő apostoli levélre adott első reakció fejeződik ki a *Catholica Unio* hathatós támogatása melletti erőteljes kiállásban. Prága apátja, Ernst Vykoukal elismerésre méltó dolgokat tudott mondani (a prágai Emausból származó) P. Augustin von Galen tevékenységéről, aki a *Catholica Uniót* meghonosította és terjesztette. Ügyességével már 10 000 tagot nyert meg Észak-Amerikában, s az ő hozzájárulásából már 14 fiatal keleti tanuló Rómában. A belgiumi

St. André apátja, Theodor Nève azt közölte, hogy Pepinster faluban új központot hoztak létre a keleti keresztényekkel való unió támogatására. Idővel – rendfőnökük engedélyével – fel lehetne venni ide a CB olyan szerzeteseit, akik ennek a feladatnak akarják szentelni magukat. A Magyar Kongregáció prézes apátja azzal a kéréssel fordult a primás apáthoz, hogy kedvező alkalommal szíveskedjék az Apostoli Szentszéknek megmagyarázni, milyen sok lelképásztori és nevelői munkát végeznek országaikban Európa és Magyarország régebbi kolostorai is, mind a plébániákon és szemináriumokban, mind a különböző fokú iskolákban. A primás apát lerázta magáról az ebben az összefüggésben speciálisan propagandisztikus megbízatást, és különös módon Izlandot ajánlotta az apátok „buzgalmába”.⁴⁰

Miután a megbeszélések befejeződtek, a primás apát letette hivatalát, és így áttérhettek az utód megválasztására; ezen Montecassino apátja elnökölt. Csak egy fordulóra került sor, mert az összesen leadott 107 szavazat közül már ekkor 90 egybehangzóan az addigi primásra, Fidelisre esett, aki azonnal készségesen igent mondott, és vállalta a tisztséget. (Négy választó nem volt jelen, és prokurátorral sem képviseltette magát.)

5. A primás apát mint vizitátor és az 1931-es prézes szinódus

A következő években Fidelis primás apát tevékenységét nagyobb aktivitás, mindenekelőtt utazások és vizitációk jellemzik. 1928/29-ben Simon Landersdorfer scheyerni és Laurentius Zeller trieri apátot megbízta az osztrák kolostorok ellenőrzésével. A brazil kolostorokat azután maga vizitálta. Végül a St. Ottilien konventje kért vizitációt, ezt a primás 1930-ban végezte el Landersdorfer apáttal. Az osztrák vizitáció legfontosabb eredménye – a kolostorokban végrehajtott reformoktól eltekintve – az volt, hogy a Szeplőtelen Fogantatás és a Szent József Kongregáció 1930-ban XI. Pius hozzájárulásával a Szeplőtelen Fogantatás Kongregációjává egyesült. A két Csehországban fekvő apátságot, Brevnov-Braunaut és Rajhardot politikai okokból kiemelték, a marienbergi apátságot (Dél-Tirolban) a Svájci Kongregációhoz csatolták.

Az 1930-as prézes szinóduson (május 16–21.) lényegében ugyanazokat a témákat tárgyalták meg, mint 1920-ban. A Szent Anzelm

előtt új perspektíva nyílt azáltal, hogy XI. Pius 1931. május 4-én új normákat adott ki az egyetemekre vonatkozóan. Mivel a pápai főiskolákkal egy sorba állítva kezelték, és két évvel később hivatalosan is annak ismerték el, ezek a Szent Anzelmet is érintették; ezért május 17-én és 18-án (pünkösd hete!) azon vitáztak, milyen mértékben tudnak hozzájárulni az egyes kongregációk a kollégium és az egyes fakultások (teológiai, filozófiai, kánonjogi) tantestületének kiépítéséhez. Most a rektor mellett szó van a karok dékánjairól, de a könyvtár kiépítéséről, laboratóriumok felállításáról és más egyebekről is. Pénzügyi vonatkozásban évi 60 000 lírás deficitet állapítanak meg a kollégiumban. Ezt a hiányt eddig sikerült megszüntetni. Most azonban nagyobb kiadások várhatók. A primás külön is köszönetet mondott Beuron és Maria Laach apátjainak, hogy több laikus testvért engedtek át, akik már sok év óta nélkülözhetetlen segítséget és szolgáltatásokat teljesítettek a kollégiumban.

A primás apát megnyitó beszédében figyelemreméltó volt a fegyelemről szóló fejezethez fűzött aggasztó megállapítás, mivel az (első) világháború megrendítette mindenfajta szerzetesi élet fundamentumát. A gazdasági helyzet a munkanélküliség és más kedvezőtlen körülmények miatt bizonytalan. Ezért egyik-másik kolostor kritikus helyzetbe került, sőt közel van az összeomláshoz. Még nagyobb baj, hogy sok helyen megrendült a társadalmi és a polgári rend, mindenekelőtt az orosz országok helyzete tragikus. *A spiritus rebellionis contra legitimam auctoritatem* a kolostorokba is próbál behatolni. A primás apát itt a Szerzetesi Kongregáció kiadványaira támaszkodott. Primási tevékenységét illetően (az első ülésen) arról számolt be, hogy az elmúlt hat évben egész sor kolostort látogatott meg Európában, Észak- és Dél-Amerikában. A szerzetesek száma 1925 óta 900-ra növekedett, általános a törekvés, hogy a Regula valódi szellemében éljenek. A Szent-szék rábízta a Brazil Kongregáció ügyeit, és ezen a szinóduson ő képviseli ezt a kongregációt. A szerzetesnőkről szólva a primás megemlítette, hogy Olaszország 90 kolostorában körülbelül 1200 szerzetesnő él nyomasztó szegénységben, akiknek ínséges helyzetét nagyon a szíven viseli.

A keletiek uniójának témája, amelyet – akkoriban még nem kifejezetten az *Equidem verbára* vonatkoztatva – a *Catholica Unióra* utalva már a hat évvel korábbi apátkongresszuson megbeszéltek, most, 1931-

ben különös megbecsülést élvez. Maga a prímás apát hozza szóba, habár kizárólag Oroszországra szorítkozva. Az ülés jegyzőkönyvében erről a következőt jegyzik fel (VII. fej. 27. o.):

Rmus Abbas Primas refert de opere *Unionis Russiae cum Ecclesia Romana*, quod quidem opus, uti omnes norunt, Summus Pontifex Pius Pp XI. septem abhinc annis per Litteras „Equidem verba” imprimis monachis O. S. B. promovendum commisit.

Interea proprium monasterium huic fini destinatum in vico Amay, dioecesis Namurcensis (Belgium) incoeptum est, necnon in abbatia S. Procopii apud Lisle et in abbatia S. Josephi in Guestphalia initia quaedam facta sunt.

Rmi Praesules ducunt hoc opus a monasteriis O. S. B., licet innumeris aliis officiis ac oneribus sint gravata, valde promovendum esse, et quidem eum in finem:

- a) Orationes peculiare Deo offerantur necnon res adversae Russiae saepius precibus religiosarum familiarum et populo fideli commendentur;
- b) Spiritus fidei et apostolatus magis magisque excolatur, quo repleti monachi, data occasione, omnibus viribus opera sua pro unione Russiae impendant.

A misszió témája is meleg támogatóra lelt a prímásban. Kifejtette, hogy az utóbbi években gyakran érkeztek a Propaganda Fide Kongregációba olyan kérések, hogy alapítsanak bencés kolostorokat Kínában, Japánban, Közép-Afrikában és Indiában. Apostoli küldöttek és helynökök állítólag úgy nyilatkoztak, hogy ezen az úton erős lendületet kaphatna a kereszténység a helybeliek körében. A bíboros-prefektus ezért esdekelve kérte, hogy a prímás apát ajánlja az apátoknak az ilyen alapításokat. Erre több prézes apát úgy nyilatkozott, hogy hozzájuk is gyakran érkezett hasonló megkeresés a missziókból. A prímás apát kérésére Chrysostomus Schmid, St. Ottilien főapátja ezután beszámolt arról, milyen tapasztalatai vannak a St. Ottiliennek a missziós országban működő bencés kolostorok jelentőségével kapcsolatban. Ugyanezt tette Maredsous apátja is a St. André apátság vonatkozásában.

A megbeszélések során a tanulmányok és publikációk is megkapták az őket megillető helyet. Mint újítást, feljegyezték Ildefons Herwegen apát bejelentését, hogy apátságában új bencés akadémiát (később

az Ildefons Herwegen Intézet nevet kapta) alapítottak. Végül a tanulmányokkal kapcsolatos fejezetben a primás apát (latinul) azt emelte ki: a Szent Anzelm virágzásának, sőt, egyáltalán létezésének az összes kongregáció folyamatos erőfeszítése az előfeltétele.

Az 1931-es prézes színódusról elegendő lehet ez a rövid beszámoló. Hiszen nem az a célunk, hogy valamennyi ott megbeszélte témát felsoroljuk, hanem csak azokat, amelyek a CB története, belső beállítottsága és fejlődése szempontjából valamilyen módon jellemzőek és jelentősek.

6. Az 1937-es apátkongresszus és primás apát-választás

Az 1937-es jegyzőkönyvben némi csodálkozással olvassuk, hogy szeptember 29-én, Szent Mihály napján a kollégium rektora, P. Athanasius Staub (Einsiedeln) tartotta az apátkongresszus ünnepélyes megnyitómiséjét. De a meglepő eseményre hamarosan kielégítő magyarázatot kapunk, amikor az ülésről szóló beszámolóból megtudjuk, hogy mindjárt az elején ilyen módon emlékeztek meg a XIII. Leó által 1887-ben megújított Anselmianum, ezáltal az Aventinuson álló jelenlegi Szent Anzelm Kollégium mint intézet 50 éves fennállásáról.

Egy másik, személyes évfordulóról is megemlékeztek, nevezetesen a kongresszuson elnöklő Fidelis primás apát 40 éves papi jubileumáról, akinek az első ülés elején Gregorio Diamare, Montecassino apát-püspöke tolmácsolta valamennyi apát jókívánságát. Ezután a hagyományak megfelelően az apátok soraiból megválasztották a két elnökhelyettest és a három titkárt. Miután felolvasták a résztvevők névsorát, a jelenlevők lelkére kötötték, hogy a tárgyalt kérdések titkosak, és határozatot hoztak, hogy engedelmességi táviratot küldenek a Szentatyának, az első ülés befejeződött.

A második plenáris ülésen a primás apát először a *Collegium et Institutum Pontificium S. Anselmi* ről beszélt, amely 50 éve virágzik, és nagyban hozzájárult az egész rend szerencsés fejlődéséhez (*pro felicitatis Ordinis evolutione contribuere potuerat*). Amint várható volt, a primás a kollégium sürgős megerősítését javasolta az apátoknak. A kollégiumnak mindenekelőtt több professzorra van szüksége; a teológiai karhoz 16 professzorra, a filozófiaihoz egy legalább 8 professzorból

álló stábra van szükség; és ha ki akarják építeni a kánonjogi kart, ehhez legalább 6 professzor szükségeltetik. Ezután a szükséges anyagi segédeszközökre fordította a szót. A primás azzal a megjegyzéssel zárta le ezt a témát, hogy az egyes kongregációk apátjai a következő ülésig egyezzenek meg egymás között, mit szándékoznak ők maguk és kongregációik erre a célra előteremteni.

A *De cultu divino* című téma keretében az általános bencés naptárról, majd a húsvétéjszakai ünnepről, továbbá az egész CB számára egységes rituálé és szertartásrend kérdéséről volt szó. Ezután (szeptember 30-án) szóba került Szent Benedek halála 1400. évfordulójának a megünneplése. Itt a kronológia jelentős nehézségeket okozott, és végül szavazással döntöttek el, hogy mikor ünnepeljék meg a jubileumot. 117 szavazat közül 80 a (történelmileg teljesen helytelen) 1943-as évre esett, 37-en egy másik évre szavaztak. A jubileumot azután köztudottan 1947-ben ünnepelték meg.

Az 1931-es prézes szinódus alkalmával a primás apát utalt arra, hogy az egyes kongregációk viseljék szívükön az esetleges boldoggá avatási pereket. Ezúttal mindjárt négy bencés szerzetes, ill. szerzetesnő Rómában folyamatban lévő ügye került szóba; az egyházmegyei szinten folyó perek közül Dusmet bíborosé és Maurus Xaverius Herbst plankstetteni apaté (+1757). Solesmes apátja ehhez megjegyezte, hogy különböző francia egyházmegyékben folyamatban van a francia forradalom egyes mártírjainak boldoggá avatására irányuló eljárás. Augsburg apátja azt javasolta, hogy indítsák el az eljárást a spanyol polgárháborúban nemrég meggyilkolt 30 bencés szerzetes érdekében. Még más eseteket is előhoztak, és a primás apát arra buzdított, hogy ez ügyben ne legyenek olyan válogatósak, ha bizonyos, hogy egy rendtag szentség hírében halt meg. A bajor prézes apát ezután a müncheni Faulhaber bíboros megbízásából nyomatékosan azt kérte, hogy segítsék elő az informatív folyamatot P. Lucas Etlin boldoggá avatása érdekében. Így a primás apát korábbi buzdításának megfelelően az 1937-es apátkongresszuson meglepően sok anyag jött össze ehhez a témához.

Egészen újszerű témaként szóba került az a próbálkozás, hogy kolostort akarnak alapítani tisztán laikus testvérekből; egy olyan terv, amelyet az európai és észak-amerikai újságok propagáltak. Ennek kapcsán utalni lehetett a Kína-misszió híres misszionáriusának, P.

Vincent Lebbének egy kísérletére, amely a benedeki Regulán alapul. Az ottilianusok prézes apátja kételyeket fogalmazott meg, és rámutatott arra, hogy már létezik egy oblátus-intézmény. Az új projekt támogatói ehhez tudnak csatlakozni. Végül a primás apát úgy nyilatkozott, hogy Szent Benedek rendje most papi rend, és a Szentszék kifejezett engedélye nélkül semmilyen más intézménynek nincs rá joga, hogy Szent Benedek fiainak nevezze magát.

Amikor áttértek a misszió és a külső feladatok kérdésére, a jegyzőkönyv megjegyzi (24. l.), hogy a rendi annalesekben erről részletesen beszámolnak. Az idevágó referátumokat mégis egy szokatlanul empátiás mondattal vezeti be:

Magno cum gaudio et gratiarum actione Revmi Patres prorsus mirabilia audiunt, quae in diversis terrae regionibus a missionariis Benedictinis in praedicatione evangelii Christi in honorem Dei facta sunt.

Elsőként Chrysostomus Schmid, St. Ottilien főapátja adott áttekintést ennek a kongregációnak a missziós munkájáról a dél-afrikai Eshowe apostoli helynökségben, a kelet-afrikai Peramiho és Ntanda Abbatiae nulliusaiban és az észak-koreai, ill. mandzsúriai Wonsan és Yenki apostoli helynökségekben. A főapát hangsúlyozta, hogy a misszionáriusok igyekeznek összekapcsolni a szerzetességet és a missziót, és ezért a missziós országokban a lehető leghamarabb monasztikus és missziós központokként funkcionáló apátságokat létesítenek.

Ezt követően a Svájci-Amerikai Kongregáció prézes apátja referált a kongregáció Dakotában, egy Vancouverhez közeli szigeten az indiánok és Louisianaiban a feketék közt végzett missziós tevékenységéről. Majd Laurentius Zeller apát számolt be a Rio Brancó-i misszióról, aztán Engelberg apátja a kameruni Yaoundéban működő Nagy Szemináriumról. Végül Beuron főapátja beszélt a Japánban megalapított Tonogaokáról, amelyet az ő kolostora hozott létre.

Ezen a kongresszuson még a hat évvel korábbi (ill. az 1920-as és 1925-ös) kongresszushoz képest is kiemelkedő szerepet kapott a keletiekkel való unió kérdése. A primás apát ennek a programpontnak a bevezetőjeként külön felolvastatta az 1924. március 21-én kelt *Equidem verba* kezdetű apostoli levelet, amit talán az indokolt, hogy az *Acta*

Apost. *Sedis*ben ezt nem publikálták, és csak nehezen volt elérhető. Ezt jelentések és vita követte a következő módon (Jegyzőkönyv 26. o.):

Revmus Abbas-Praeses Congregationis Sublacensis animadvertit vocem „Unio Ecclesiarum Orientalium” non esse adaequatam, sed ejus in locum potius dicatur „reditus ecclesiarum orientalium ad unionem”.

Deinde Abbas Primas rogat eos ex Patribus congregatis, qui peculiari modo operi „Unionis” sese dedicaverant, ut quae hucusque facta fuerunt, exponant. Primus Revmus Abbas-Praeses Congregationis Sublacensis et Visitor Apostolicus prioratus de Amay, lucidissime narrat foundationem prioratus de Amay ejusque vicissitudines atque labore usque ad hanc diem.

Proinde Revmus Abbas S. Procopii de Lisle fusius exponit multiformem activitatem, quae a sua abbatiā exercetur in ordine ad reducendos orientales dissidentes ad unitatem ecclesiae Romanae secundum normas supradictarum litt. apostolicarum.

Tertio Revmus Abbas Metamensis et Administrator Apostolicus Althensis disserit de modo, quo abbatiā de Niederaltaich coepit laborare pro opere „unionis” cum intentione condendi domus religiosas ad confines Russiae sitas.

Ultimo loco Revmus Abbas-Praeses Congregationis Beuronensis exponit partem litterariam hujus operis minime esse neglectam. Abbatiam S. Joseph de Gerleve coepisse, aliquot abhinc annis, publicare seriem scientificam sub titulo „theologia ecclesiae orientalis”, quam omnibus enixe commendat.

In fine Revmus Abbas Primas mentionem facit operis unionis, quod dicitur „unio catholica”, in quo duo monachi O. S. B. praeclari modo laborant, nempe R. P. D. Augustinus de Galen, monachus Emautinus, qui auctor fuit „unionis catholicae”, nunc autem Friburgi in Helvetia munere fungitur secretarii generalis, et R. P. D. Chrysostomus Baur, monachus Secco-viensis, moderator unionis catholicae in Germania necnon rector collegii S. Andreae, quod Emmus Cardinalis de Faulhaber Monachii fundare voluit. In Brasilia Revmus Abbas D. Petrus Röser de „unione catholica” optime meritus est.

Concludendo Revmus Abbas Primas exoptat monetque, ut operarii in hac vinea Domini et ipsi unum sint utque abbatiāe uniuscujusque nationis juxta mentem Summi Pontificis quasi foedus ineant de opere communi conatu promovendo.

Engedtéssék meg, hogy itt egy pillantást vessünk arra, hogyan alakult a továbbiakban az unió gondolata a Bencés Konföderáción belül. XXIII. János pápa ökumenikus törekvései hamarosan erős ösztönzése-

ket adtak az egyesülési tendenciáknak. A bencések semmiképpen nem zárkóztak el ezek elől. Ezért az 1959-es apátkongresszus tanácsot hozott létre az ökumené támogatására. Ennek központja a chevetogne-i perjelség volt, titkársággal a római Görög Kollégiumban. Ezenkívül az *Equidem verbának* megfelelően minden országban kijelöltek egy-egy kolostort az uniós munkára, így Németországban Niederaltaichot, Ausztriában a salzburgi St. Petert, Svájcban Einsiedelnt. Ezzel tehát az unió gondolatát széles műveleti alapra helyezték. Talán elértek valamit abból, amit XIII. Leó a CB-vel kezdettől fogva elérni szándékozott. A világ azonban nagyon megváltozott közben.

Ami pedig az apostoli tevékenységnek a bencések számára lehetséges formáit illeti, a második világháború után is két nagyon különböző felfogás állt – és áll még ma is – szemben egymással. A kontemplatív-monasztikus irányzat úgy gondolta, a kolostorok feladata olymódon teljesül, hogy lehetőséget kínál a lelkipásztorkodó papságnak a kolostor révén megtalálni a szükséges támogatást és tanácsadást. Az aktív és pasztorális irányultságú kolostorok ezzel szemben kötelességüknek tekintették és tekintik, hogy országuk vagy egyházmegyéjük lelkipásztori és iskolai-nevelői központjai legyenek. A bencések apostoli megbízatását leginkább azok a kolostorok hangsúlyozzák, amelyek a pogánymisszióknak szentelik magukat. Az utóbbi irányzat képviselői úgy látták, hogy az *Equidem verba* teljes mértékben őket igazolta. De az új, ökumenikus tendenciák őket magukat is messze ható feladatokkal ruházták fel, és egy bizonyos átállást követeltek tőlük. Ma még túl korai, hogy körvonalazni vagy pláne értékelni lehessen a megindult fejlődési tendenciáknak a mai bencesség szerzetesi spiritualitására és beállítottságára gyakorolt hatását.

A hetedik plenáris ülés VII. fejezetében elsőként az a megállapítás szerepelt, hogy számos női kolostor azért van vigasztalan helyzetben, mert el vannak választva a rendtől, ill. a bencés vezetéstől. A prímás apát ezért azt ajánlotta, hogy a női kolostorokat inkorporálják szerzetesi kongregációkba, vagy, ha erre nincs lehetőség, a női kolostorok egyesüljenek kongregációkká, és ha ez sem jöhet szóba, kapjanak szellemi és anyagi segítséget a rend férfikolostoraitól. Panaszt emeltek amiatt, hogy egyes szerzetesnők cassinóinak nevezik magukat, holott nem azok; mások bencés szerzetesnőknek, ugyancsak jogtalanul. Végül még azt a kérdést tárgyalták meg, hogyan lehetne az alig életké-

pes női kolostorok szorult helyzetét orvosolni. A primás apát azt ajánlotta, nyújtsanak nekik segítséget.

Az október 2-án (szombaton) tartott nyolcadik és utolsó plenáris ülésen először (közbeiktatásként) a belga prézes apát javaslatát vitatták meg, miszerint gyakoribbá kellene-e tenni az apátok összejövetelét. Ő azt javasolta: a prézes szinódust háromévente, az apátkongresszust hatévente kellene megrendezni. Megállapították, hogy a *Summum semper* szerint a primás gyakrabban is összehívhatja az apátokat, nem csupán tizenkét évente. Végül szavaztak, azzal az eredménnyel, hogy 121 szavazatból (102 apát volt jelen és 19 képviseltette magát) 94 támogatta a benyújtott javaslatot, azaz hogy háromévenként tartsanak prézes szinódust és hatévenként apátkongresszust; ezért a következő apátkongresszust 1943-ra irányozták elő.

A nővérekkel (*sorores*) kapcsolatban – ugyanúgy, mint a szerzetesnők (*moniales*) esetében – azt vitatták meg, megengedett-e a *sorores benedictinae* (= bencés nővérek) megnevezés használata. A szükséges támogatás kérdése itt is nagy szerepet játszott.

Miután hétfőig lezárultak az ülések, és a primás apát letette hivatalát, hétfőn, 1937. október 4-én nekifogtak az új választásnak. Az ünnepélyes Szentlélek-miséjét újra a rektor, P. Athanasius Staub celebrálta.

Az 1927. február 7-i dekrétumnak megfelelően Montecassino apátja elnökölt. A 120 szavazásra jogosult közül 19-en kimentették, de prokurátorral helyettesítették magukat. A választás első fordulója azt jelezte, hogy három komoly jelölt van: Fidelis apát 48, Laurentius Zeller 36 és Alkuin Deutsch 24 szavazattal. A második fordulóban az élen álló jelölt 66, a harmadik fordulóban 88 szavazatot kapott, és így harmadszor is az addigi primást választották meg tizenkét évre. De ekkor már a második világháború küszöbén álltak, amely alatt a primás apát tevékenysége megbénult, közben pedig kora és betegsége is felőrölte erőit, mígnem 1947. január 9-én, 76 éves korában meghalt.

A háborús viszonyok nem engedték, hogy Fidelis primás apát harmadik hivatali periódusában akár apátkongresszust, akár prézes szinódust hívjon össze. A mindenkori háborús viszonyoknak megfelelően még az egyes kolostorok és a primás közti levelezés is hosszú ideig szünetelt vagy nehézségekbe ütközött. Annál sajnálatosabb volt, hogy a háború végén a CB-nek nem volt cselekvőképes primása. A CB-

nek mégis minden oka megvolt rá, hogy hálásan megőrizze Fidelis prímás apát emlékét, aki 33 évig viselte ennek a hivatalnak a terhét, és az apátkongresszusokon túl, amelyek az ő előkészítő munkája folytán értékes eredményeket hoztak, saját tevékenységével is előmozdította a kolostorok és a kongregációk, nem utolsósorban a bencés szerzetesnők javát.

A háborús idők – a spanyol polgárháború, a második világháború és végül a vasfüggöny mögötti országokban meginduló üldöztetések – sok kolostorra súlyos csapásokat mértek. De ez az egyes kolostorokat és kongregációkat sújtotta, nem a CB szerkezetét. A nagy háború és a politikai térképen végbemenő változás egyik következménye mégis egy új kongregáció, a Szláv Kongregáció – a *Congregatio Slava S. Adalberti Ep. Mart.* – megalakulása volt. XII. Pius pápa létesítette 1945-ben. A jugoszláviai Csokovac és a lengyelországi Lubiny perjelségein kívül valamennyi kolostoruk, így a brevnovi, a prágai Emausz, a rajhardi apátság megszűnt. A braunau konvent az alsó-bajorországi Rohrban talált menedéket. A kis norciai kolostor a kongregáció egyfajta meghatalmazottjának tekinthető adminisztrátor perjel irányítása alatt működik.

IV. A HÁBORÚ UTÁNI IDŐSZAK ÚJ KEZDEMÉNYEZÉSEI ÉS A LEX PROPRIA

Az apátkongresszusok a Bencés Konföderáció értékes eszközévé váltak. Az apátoknak eme intézménnyel szembeni korábbi tartózkodása nem ok nélkül változott meg olyan mértékben, hogy 1937-ben a három-, ill. hatévente tartott prézes-, ill. apátösszejövetelek mellett döntöttek. Ez összejövetelek hasznosságának és termékeny voltának nem lényegtelen előfeltétele a gondos előkészítés volt, ami nem utolsósorban az apátok és a Rómában székelő prímás – látogatások vagy levelezés útján tartott – folyamatos kapcsolata révén valósult meg.

1. Az 1947-es apátkongresszus előkészületei

Amikor 1947-ben szükségessé vált, hogy az új prímás apát megválasztása céljából apátkongresszust hívjanak össze, először az eljövendő üléseken megtárgyalandó aktuális témák jegyzékét kellett összeállítani, de a küszöbönálló kongresszusnak vezetőre is szüksége volt. Az eddigi prímás kiesése miatt mindeme kérdésekben vákuum keletkezett, legelőször tehát ezt kellett kitölteni. Itt avatkozott közbe a Szerzetesi Kongregáció, feltehetőleg a Szent Anzelm akkori rektorának, P. Ulrich Bestének (Collegeville/USA) a tanácsára. P. Beste neves kánonjogász volt, és tanácsadóként tevékenykedett a kúria némely kongregációja mellett. Az apátkongresszus előkészítésére a Szerzetesi Kongregáció most először egy nyolctagú bizottságot állított fel, amely tulajdonképpen csak a prímás apát kibővített tanácsa volt: a római Szent Pál és a S. Girolamo apátjai mellett Engelberg apátja, az Angol Kongregáció prokurátora, P. Ulrich Beste, a Görög Kollégium rektora és P. Gerhard Österle (kánonjogász a Szent Anzelmben) voltak a tagjai.

Március 31-én ez a bizottság minden apátnak elküldte a megtárgyalandó témák listáját. Erre megjöttek az apátok válaszai. Ezekből a dokumentumokból állították aztán össze a végleges tárgyalási programot, amelyet a Szerzetesi Kongregáció augusztus 18-án jóváhagyott.

Augusztus 29-én a Szerzetesi Kongregáció levelet intézett P. Beste rektorhoz, és közölte vele, hogy Őszentsége őt jelölte ki a küszöbönálló apátkongresszus elnöki tisztére. Az apátok számára ez meglepetés volt. Elképzelhető, hogy ezt a kirendelést egyúttal egyfajta követelésnek is érezték, jelzésnek arra nézve, kit óhajt a Szerzetesi Kongregáció a jövőben primásnak. Hiszen megvolt rá a lehetőség, hogy akár szerzetesből is lehessen primás apát.

2. Apátkongresszus és primás apát-választás 1947 szeptemberében⁴¹

Szeptember 9-én az apátok a megjelölt időpontban megjelentek a Szent Anzelm-ben. A megnyitó misét másnap reggel Ildefonso Rea, Montecassino püspök apátja celebrálta, ehhez csatlakozott 9 óra 30-kor az első ülés. Solesmes apátja mindjárt az elején tiltakozott az előkészületek, ill. a kongresszusi értesítés során elkövetett néhány mulasztás ellen, és a Szentszék iránti minden tisztelete mellett azt kérte: „ne talis procedendi modus tanquam exemplum habeatur pro futuro.”

A tárgyalások során először különböző kérdéseket vetettek fel arra vonatkozóan, hogy vannak olyan kolostorok, amelyek nem tartoznak egy kongregációhoz sem. Megbeszélést tartottak a kérdést, hogy a konventek perjeleit is meg kell-e hívni az apátkongresszusra, és nemlegesen döntöttek. Az előterjesztés szavazati jogot követelt a kollégium rektorának a primásválasztásra, de ezt a javaslatot az apátok elutasították. Az ülésekre azonban mindig meg lehet hívni a rektort. Voltak vitás kérdések a primás apát helyzetével és a primási tisztség megüresedésével kapcsolatban is. A szerzetesnők, nővérek és oblátusok kérdését is megtárgyalták. A liturgia kérdéseit megvitatták ugyan, de aztán rábízta a liturgikus bizottságra. Egyáltalán: ekkoriban kezdődik a bizottságok korszaka, és hamarosan beköszönt azoknak az egymást szédítő gyorsasággal követő fejleményeknek az időszak, amelyek csak a következő évek folyamán rajzolódhatnak ki pontosabban. Szeptember 15-én, a tizedik plenáris üléssel lezárult az apátkongresszus első része.

Még aznap 17 órakor sor került a primásválasztásra, amely a háború miatt politikai-nemzeti érzelmekkel, fenntartásokkal és megfonto-

lásokkal volt terhelt. Az ülésen jog és hagyomány szerint Ildefons Rea, Montecassino főapátja elnökölt. Kezdetől világos volt, hogy a kongresszus egy „semleges” jelölt felé hajlik. Az egyetlen választási forduló mégis meglepetést hozott. A 119 szavazatból összesen 96-ot Benno Gut, Einsiedeln apátja kapott meg, P. Beste csak 10-et, és ehhez jött még 13 töredékszavazat. Bizonyára nem lehet rossz néven venni az apátoktól, hogy a Vatikán által olyan félreérthetetlenül ajánlott P. Bestét mellőzték. Habár ebbe akkoriban még az apátok rendi öntudata is belejátszott, az apátok bizonyára olyan prímást tartottak volna kívánatosnak, aki apátként már bizonyított, és talán nevet is szerzett.

Most azonban egy *Abbas ordinarius*ra esett a választás. Ez posztulatív választás volt, tehát szükség volt a Vatikán megerősítésére, ill. elismerésére. De nem ez volt az egyetlen akadály. A Szerzetesi Kongregációnak sikerült megértetni XII. Pius pápával, miszerint Einsiedeln konventjétől nem kellene azt kívánni, hogy jelenlegi apátját elveszítse. Ezért amikor a megválasztott szeptember 16-án 11 órakor megjelent audiencián, XII. Pius kijelentette: „Attentis specialibus circumstantiis monasterii tui nec potes nec debes acceptare, quia necessarius es monasterio tuo.” Ildefonso Rea főapát, aki kísérőként jelen volt az audiencián, 16 óra 30-kor közölte ezt a Szent Anzelmben ülésező választókkal, és azonnal megnyitotta a választási ülést. Ezúttal 120 szavazásra jogosult volt jelen, 96-an személyesen, és 24-en prokurátorral képviseltették magukat. Az újra csupán egyetlen választási fordulóban kisebb részsavazatok mellett 81 szavazat esett Bernhard Kälinre, Muri-Gries apátjára és 11 P. Bestére. Amikor a megválasztottat megkérdezték, vállalja-e, Kälin úgy nyilatkozott: Az egész rend java érdekében kész vállára venni a keresztet. A Szent Pál apátját azonnal a pápához küldték, hogy szerezze meg a megerősítést. Közben az apátok megválasztották a prímás tanácsához tartozó két apátot, és pedig Ildebrando Vanuccit, a Szent Pál, és Petrus Salmont, a római S. Girolamo apátját. Az ülés rövid megszakítása után az elnök közölte az apátokkal, hogy a pápa kimondta a választás megerősítését, és ezzel Bernhard Kälin az új prímás apát. A feszültségekkel teli nap a templomban tartott Te Deummal zárult. A CB-nek tehát újra volt prímása. De utoljára tizenkét éves időtartamra!

3. A Szerzetesi Kongregáció piros ceruzája

Amikor 1950. november 8-án a prézes apátok Rómába érkeztek a szinódusra, nem kis meglepetés érte őket. A tárgyalási témák rövid listájával együtt egy kis brosúrát is kézhez kaptak, amely a *Lex propria seu Statuta Generalia Confoederationis Congregationum monasticarum Ordinis Sancti Benedicti* címet viselte. Elkerülhetetlenül ez a *Lex propria* lett a következő napok tanácskozásainak első és legfontosabb témája. Bernhard primás apát bevezetésként elmondta, hogy minden fáradozása ellenére nem kapta meg az utolsó, 1947-es apátkongresszus üléseiről készült jegyzőkönyv jóváhagyását. (A jegyzőkönyv 1959-ben nyomtatásban még nem állt az apátok rendelkezésére.) A Szerzetesi Kongregációnak az volt a szándéka, magyarázta a primás apát, hogy az előző kongresszusok valamennyi jegyzőkönyvét és a Szentszéknek a konföderációra vonatkozó dekrétumait is *Lex propria seu Statuta Generalia* címen egyetlen kötetbe gyűjti össze, és a prézes apátok most ezt a könyvecskét tartják a kezükben.

A Szerzetesi Kongregáció, folytatta a primás apát, „hanc Legem propriam nobis non simpliciter imposuit, sed benigne proposuit”. A prézes apátok nyilatkozzanak róla. Ezeknek a statútumoknak sajátos jellegük lenne.⁴²

Ezután megnyitotta a vitát erről a *Lex propriáról* (=LP). Az apátok nyomban kijelentették, hogy a latin nyelvet illetőleg a könyvecske sok kívánnivalót hagy maga után: „Omnino non placet”, mondta M. főapátja. Magyarország primása [sic!] megjegyezte: „Köszönettel fogadjuk a *Lexet*, de változtatásokat és javításokat tartunk szükségesnek.” A beuroni prézes apát (Bernhard Durst) okosan kiemelte, hogy a primás apát jogi státusát illetőleg szükség van a *Lex propriára*. A *Lex propria* nem egyszerűen összegyűjti, amit a korábbi értekezleteken megbeszéltek, sokkal inkább új alapot rak le. A prézes apátoknak csupán az a dolguk, hogy az egészet a benedeki Regula szelleméhez igazítsák.

A prézes apátok láthatólag megütköztek azon, hogy az LP-t nem bencések készítették, és az ő tudtuk nélkül dolgozták ki. A vita során Bernhard Durst apát kifejtette, hogy a primás apát a kongresszustól kapja hivatalát, de ezt saját hivatalánál fogva az egyes kongregációk autonómiájának sérthetlensége mellett gyakorolja. Az apátok joggal ütköztek meg az LP bevezető mondatain, mert itt a bencéseket „feke-

te" (*nigri seu atrati*) bencéseként aposztrofálták, ugyanígy a „Szent Benedek rendje” kifejezést is kifogásolták.

A következő napon (november 9-én) az esti ülésen megjelent a Szerzetesi Kongregáció helyettes titkára, P. Arcadius Larraone, az LP főszerkesztője, hogy elmagyarázza a prézes apátoknak e törvény szellemét. A következő szempontokat emelte ki:

1. Az LP feladata, hogy biztosítsa (*tuto ponantur*) azokat az alapvető pontokat, amelyeket a pápák dokumentumai rögzítenek (*stabili-ta*). Ezekről a kérdésekről nincs helye vitának. A többi ügyet testvéri vitában lehet szabályozni.

2. Mi – így fogalmazott – meg akarjuk tartani (*conservare*) az egyes kongregációk autonómiáját, és biztosítani (*in tuto ponere*) a korábbi kongresszusok döntéseit.

3. A Szerzetesi Kongregáció fontosnak tartaná, hogy pontosabban tisztázzák a primás apát pozícióját (*conditionem Abbatis Primatis clarior reddere*). Így fogalmazott:

„Ideo ponderavimus verba Legis; decursu trium annorum insudavimus in ea compilanda. Proinde bis cogitate et caute procedite in correctionibus.”

P. Larraone közvetíteni akarván hozzáfűzte: ha a megfogalmazások nem elég világosak,

„libenter disputabimus de ipsis. Si revera spiritui Ordinis contraria sunt, sine haesitatione eas adaptare prompti sumus”.

A „szerzetesrend” megnevezéssel kapcsolatban Larraone így nyilatkozott:

„Distinguimus Ordinem collective et singillatim sumptum... Si magis placet, dicamus tantum Confoederatio.”

Az apátok meglepődtek a primás apát helyettesének megnevezésére tervbe vett *vikárius* kifejezésen. Itt azonban nem pusztán a névről volt szó, hanem magáról a hivatalról, és Larraone ezzel kapcsolatban kifejtette: a vikárius tisztsége és a megnevezés manapság minden rendben használatos. A rendfőnöknek mindenütt van helyettese. Larraone itt nagyon egyértelműen utalt a megboldogult Fidelis primás

apát hosszú betegségére, és tudatta, hogy a kúria ragaszkodik hozzá, hogy a primásnak legyen helyettese.

A primás apátról és pozíciójáról Larraone kifejtette: Nem kétséges, hogy a pápai kijelentések szerint ő a Szent Anzelm apátja. A *Confoederatio* egy „vera persona moralis collegialis”, mert lennie kell egy allynak, amely jogokkal és kiváltságokkal rendelkezik. Benno Gut, Einsiedeln apátja kérdésére, hogy a primás apát helyettese csak ennek távollétére elegendő-e, a megkérdezett válasza így hangzott: „*Minime. Nam et praesens indiget auxilio.*” De az esetleges távollét is megköveteli, hogy a vikárius be legyen avatva minden folyamatban lévő ügybe. A Szerzetesi Kongregáció helyesnek érezte, hogy a vikárius címzetes apáti ranggal rendelkezzen, és így maga is részt vehessen az apátkongresszuson, és nagyobb tekintélye legyen a Szentszéknél.

A konföderációnak olyan sok tanácsa van, vélekedett Larraone, kevesebb is elég lenne. A Szerzetesi Konföderáció szerint a konföderációnak valódi legiszlatív (törvényhozó) hatalma van, így kétharmados többséggel hozott határozatai valóban kötelezőek. Larraone ezzel a megállapítással zárta a prézes apátok előtt kifejtett gondolatait, és búcsút vett az apátoktól.

P. Larraone fellépése kétségkívül jelentős esemény volt. Feltárt addig rejtve maradt okokat, de a kúria elszántságát is, hogy véget vessen olyan jelentős jogbizonytalanságoknak, amelyeket a CB évtizedek óta hurcolt magával. A kúria tehát három évig dolgozott a *Lex propria*-n, anélkül hogy a bencések közül bárki tudott volna róla, vagy bárkit bevontak volna közülük. Az LP tulajdonképpeni kimunkálója, mint majd az 1953-as apátkongresszuson kiderül, a Szerzetesi Kongregáció részéről P. Elio Gambari volt. Emlékeztetünk rá, hogy ez a hatóság már az 1947-es apátkongresszus előkészítése érdekében is végzett bizonyos előmunkálatokat. Vajon ez a kongresszus félreértette a kúria szándékait, amikor P. Bestét mellőzte? Őt talán bevonták volna a CB jogi alapjainak revíziójába? Mindazok alapján, ami akkoriban történt, nagyon valószínűtlennek tűnik, hogy ha primás apát lett volna, mellőzték volna ezt a kúriánál köztisztviselőként álló kánonjogászt. Vajon a kúriának ez a bencésekkel szemben tanúsított eljárása csupán a jogi bizonytalanságok jogos kritikája volt, vagy egy tisztázatlan jogbizonytalanság keltette bizalmatlanság, amelynek megszüntetését a kúria hiába várta?

Végül megelégtették a prímás apát betegségéből fakadó cselekvés-képtelenségét. Az, hogy az akadályozott prímás helyett nem állt rendelkezésre helyettes, érzékeny joghézag volt. Amikor az első prímás apát cselekvés-képtelenné vált, koadjutort tudtak választani. A háborús időkben azonban erre az eljárásra nem volt lehetőség. A CB így a legnehezebb években kormányos nélküli hajóvá vált. Vajon nem szerepelt-e az okok között az a körülmény is, hogy a CB-ben egyoldalúan a benedeki Regula kategóriáiban gondolkodtak, nem véve figyelembe az egyháztörténet további fejlődését, és – mint Larraone kifogásként megállapította – nem tanultak legalább a többi rend igazgatási struktúrájából? De más kérdések is voltak itt, amelyeket, mint láttuk, az apátok összejövetelein újra meg újra megvitattak, mégsem rögzítettek egyértelműen.

Ha most a Szerzetesi Kongregáció előterjesztette a *Lex propria* tervezetét – több ez még nem volt –, akkor az nagyon is jogos volt. P. Larraone leszögezte a prézes apátok előtt, hogy a pápai dokumentumok döntései felett nem lehet vita. Az e rendelkezések teremtette jogi helyzet tehát kötelező volt; ezt most az LP kodifikálta; de kölcsönös egyetértésben azt is kodifikálni kellett, ami ezen túl is szabályozásra várt. És kiderült, hogy itt szót lehet érteni a kúriával. Míg például az LP 1950-es tervezete a prímásnak még tizenkét éves hivatali időt irányzott elő, később itt korrekciók történtek.

Először még a prézes apátokat illette a szó, és a Szerzetesi Kongregáció elfogadta javaslataikat, nyelvi-terminológiai szempontból is. Még a Larraone által olyan szívósan védelmezett „szerzetesrend” szót is elejtették, és a végleges fogalmazványban *Statuta generalíáról* és „feketeké bencésekről” sem esett már szó.

4. A *Lex propria* kihirdetése

Az alapos megfontolások jeleként értékelhető, hogy a *Lex propria* kihirdetése még majdnem másfél évet váratott magára. 1952. március 21-én került rá sor, XII. Pius pápa *Pacis vinculum* kezdetű apostoli bullájával. A Szerzetesi Kongregáció ugyanezen a napon kelt kísérő dekretumát P. Arcadius Larraone CMF mint titkár és P. Álius Gambari SMM mint *Ad. a studiis* írta alá.

A *Lex propria*val a konföderáció épülete tökéletes jogi megalapozást nyert. Mivel ez a *Codex monasticus* az átalakulás időszakában keletkezett, elkerülhetetlen volt, hogy megtartsák rugalmasságát, és részleteiben – a mai napig – egyre újabb változtatásokat hajtanak végre rajta, és módosítják a rendelkezéseket. Az utolsó felülvizsgálat 1970-ben történt, és már ehhez is nyomtatott kiegészítések állnak rendelkezésre, amelyek 11 paragrafust érintenek.

Az LP legújabb kiadása 159 paragrafust számlál. Az egész mű három részre van felosztva:

I. De Confoederationis Congregationum monasticarum ratione, Constitutione et fine

II. De Confoederationis regimine

III. De Collegio internationali S. Anselmi de Urbe.

Vizsgáljuk meg az első rész néhány paragrafusát pontos megfogalmazásban, mindenekelőtt azonban a CB megnevezését és természetét:

3. Denominato officialis Foederationis Congregationum Monasticarum O.S.B. haec est: Confoederatio Congregationum Monasticarum Ordinis Sancti Benedicti vel Confoederatio Benedictina.

4. Confoederatio est fraterna consociatio qua Congregationes Monasticae, omnes inter se pares, ad invicem autonomae et in propria sphaera supremae, quasi „icto foedere” a S. Sede confirmato, „nexu suavi caritatis” devincuntur. Proinde Confoederatio firmas relinquit atque intactas Congregationes omnes cum „earum Constitutionibus ac Declarationibus, proprioque unicuique earum Archiabbate vel Abbati Generali necnon et Procuratore Generali ac Visitoribus”, pariterque firma sinit iura et privilegia uniuscuiusque monasterii (1).

5. Ex Confoederatione non oritur nova religio vel monastica Congregatio nec ea Ordinem singillatim constituit (can. 488. 2).

6. Fraternalis consociatio, quam Confoederatio secum fert, ut intimius ac fortius familias iungere valeat et efficacius suum finem consequatur, personae moralis collegialis figuram, ad normam C.I.C. (Cc. 99, 100) induit.

7. Confoederatio sub moderamine ac directione Abbatis Primatis, Congressus Abbatum, Synodi Praesidum aliorumque institutorum ad normam et intra limites in hac lege propria definitos de illis omnibus curam gerit, quae ad bonum Confoederationis commune pertinent et iura et bona propria (can. 1495, 2) possidere ac vindicare potest.

A *Lex propria* két csoportra osztotta a CB tagjait, rendes és rendkívüli tagokra. A rendes tagokra vonatkozóan a következő rendelkezéseket hozzák:

9. Membra immediata Confoederationis sunt non monachi singuli nec ordinario singula monasteria, sed Congregationes Monasticae Benedictinae, salvo privilegio de quo in n. 14.

10. Monasteria singulis Congregationibus adscripta vel in posterum quavis legitima ratione adscribenda, ipso facto, mediantibus Congregationibus quoad omnes effectus Confoederationi accensentur.

11. Novae Congregationes Monasticae, quae a S. Congregatione pro Religiosis audito voto Synodi ut Congregationes conformes S. Regulae et traditioni Ordinis S. Benedicti propriae recognitae et ab ipsa erectae fuerunt, fiunt ipso facto membra immediata et ordinaria Confoederationis. Votum vero Synodi sequatur principia in Congressu Abbatum definita de notis, quibus Congregatio conformis S. Regulae et traditioni propriae Ordinis S. Benedicti praedita esse debet.

12. Ad hoc ut alii Ordines singulares sub Regula S. Benedicti militantes ut membra immediata Confoederationi adscribi possint, requiritur S. Sedis decretum cum praevio Congressus Abbatum voto.

13. Quodcumque monasterium Ordinis S. Benedicti alicui Congregationi Monasticae, a S. Sede erectae vel recognitae uniri debet et per eam ipso facto ad Confoederationem pertinet.

Különleges esetet jelentenek azok a kolostorok, amelyek nem tartoznak kongregációhoz. Ezek is lehetnek a CB tagjai, de különleges esetként csak közvetett tagok, és bizonyos tekintetben a primás apát mint prézes apátjuk alá tartoznak:

14. Si monasterium Ordini S. Benedicti S. Sedis indulto, nonnisi ex gravibus causis impetrando, nulli Congregationi sit unitum, vel ab ea, cui unitum erat, separatum neque alii incorporatum, potest ad interim, ex S. Sedis formali decreta, sub tutela Abbatis Primatis poni, aut juxta casus, ex voto Congressus Abbatum, ut membrum immediatum Confoederationi adscribi.

15. Relate ad tale monasterium competunt Abbati Primati illae facultates, iura et officia, quae ex iure saltem communi, Abbati Praesidi Congregationis competunt. Si Abbas Primas utens his facultatibus, iuribus et officiis consensu Consilii sui indiget, sufficit ut convocet Secretarium Confoederationis aliumque monachum a se, auditis Superioribus quorum interest, nominatum nisi Statuta pecularia alicuius monasterii aliter provideant.

A szerzetesnői kolostorok, ill. kongregációk és a nővér-kongregációk betagolásának feltételeit és normáit a következőképpen szabályozták:

16. a) Moniales, quae Regulam S. Benedicti profitentur, si alicui Congregationi Monasticae vel monasterio confoederato sunt incorporate vel subjectae seu unitatae, mediante illa Congregatione vel familia Confoederationi accensentur.

b) Illae moniales O.S.B., quae iurisdictioni Ordinarii loci subduntur, possunt Confoederationi aggregari, si sub tutela alicuius Abbatis vel monasterii spiritum monasticum Benedictinum colere student et petitionem ad Abbatem Primate fecerint (can. 492, 1).

c) Foederationes monasteriorum Monialium O.S.B. quoad effectus harum Constitutionum incorporari possunt sive singulis Congregationibus monasticis sive ipsi Confoederationi.

d) Congressus Abbatum valet criteria et condiciones definire pro aggregatione ad ipsam Confoederationem admittenda.

e) De Sororibus et Oblatis Regularibus O.S.B. idem valet.

Az LP központi része a második szakasz, amely a CB vezetésére vonatkozik, és a 23–125. paragrafust öleli fel. A vezetést testületi és primási vezetésre tagolja:

23. Confoederationis Regimen duplex est: regimen collegiale, quod per Congressum Abbatum ad normam huius Legis propriae et regimen primaticale, quod per Abbatem Primate cum suo Consilio intra limites hac Lege propria definitos exercetur.

A testületi vezetés, azaz az apátkongresszusok természetét és kompetenciáit óvatosan határozzák meg, és tagjait egy minden kolostort számításba vevő módon rögzítik:

24. Ratio Congressus non est Capitulum Generale instituere nec sibi vindicare potestatem, quae adversatur autonomiae Congregationum et monasteriorum, sed regimine collegiali Confoederationis (n. 23) bono eiusdem intra fines supra descriptos (nn. 21–22) providere.

25. Congressui competit electio Abbatis Primatis atque tractio et decisio omnium negotiorum, quae ab Abbate Primate cum suo Consilio proponuntur.

26. Ad normam Brevis „Summum semper” resolutiones Congressus omnes Confoederatos obligant tantum, si ex Congressus iudicio negotia tangunt totam Confoederationem vel Collegium Anselmianum et obligatoriae declaratae sunt ex duabus tertiis suffragiorum partibus.

29. Vocem activam sive quoad electiones sive quoad negotia tractanda habent:

- a) Abbas Primas;
- b) Abbates Praesides Congregationum;
- c) Abbates regiminis monasteriorum;
- d) Abbates Coadiutores, quibus plenum regimen devolutum est;
- e) Priores conventuales;
- f) Administratores monasteriorum sui iuris rite constituti;
- g) Procuratores monasteriorum sui iuris viduatorum a Capitulo conventuali legitime designati.⁴³

30. Membra Congressus, quae iure suffragii gaudent, legitime impedita, causam absentiae in scriptis Congressui exhibeant, et Superiorem in Congressus praesentem vel monachum solemniter professum suae Communitatis procuratorem cum mandato generali sibi constituere debent, ita tamen ut nemo plus quam duorum absentium vices gerere et pro ipsis votum, numerice a suo diversum, ferre valeat; quam pluralitatem votorum etiam pro negotiis decidendis retinet. Qui Procuratores initio Congressus apud Praesidem mandatum deponant.

31. Prior Collegii et Rector Athenaei de iure participant Congressui Confoederationis, sed gaudent voce deliberativa in iis tantum quae Collegium vel Athenaeum spectant, inclusa electione Abbatis Primatis. Insuper duo deputati Professores vel Officiales a Capitulo Collegii electi admittuntur Congressui qua Consultores. Alumnis licet propria optata Congressui scriptis praesentare.

Priore vel Rectore impedito Subprior Collegii vel Vicerector Athenaei cum iisdem iuribus pro illis substituuntur...

Mivel az *apátkongresszus* a legtöbb esetben összekapcsolódik a primás apát megválasztásával, akinek a hivatali idejét a törvény hat évben állapította meg, az LP 1970-es kiadása szerint az apátkongresszusnak hatévente (*sexto quoque anno*) kell összeülnie. De miután az 1973-as apátkongresszuson nyolc évben állapították meg a primás hivatali idejét, lehetőséget adva egy kétszer négy éves meghosszabbításra, szükségessé vált, hogy ennek megfelelően az apátkongresszust is a négyéves ritmushoz igazítsák. 1973-ban meg is történt a kiegészítés (a 31.§ után): *Congressus legitime convocatus totam Confoederationem repraesentat*, ha legalább a szavazásra jogosultak többsége jelen van, vagy meg van oldva a helyettesítésük.

A *prézes színódus* alkotja a primás apát tanácsát. Ennek megfelelően gyakran ül össze (l. ehhez alább 72. §). Feladatáról és a részvételről az LP a következőket mondja:

68. Synodus Praesidum eo fine convocatur, ut collatis consiliis negotia ad totam Confoederationem spectantia discutiantur et Congressui Abbatum pro natura rei decidenda proponantur et negotia, quae urgent, praevidue diiudicentur usque ad decisionem proximi Congressus.

Synodi praeterea est executionem illarum rerum, quae a S. Sede vel in Congressu Abbatum praescriptae sunt, prout opus fuerit, urgere; informationes certas de statu Confoederationis colligere, ut maiori eius bono provideri possit; denique relationem Abbatis Primatis de statu Collegii S. Anselmi de Urbe excipere (n. 157).

69. Membra Synodi sunt Abbas Primas et Praesides Congregationum. Praeses legitime impeditus delegare debet alium Superiorem maiorem vel, si specialis adiuncta id suadent, monachum idoneum suae Congregationis.

70. Tamquam Adsessores ab ipso Abbate Primate, auditis Praesidibus, invitari et adsistere possunt, sive aliquibus sive omnibus sessionibus, illi Abbates vel monachi, quorum doctrina vel experientia magnum iuvamen praestare valent. Praesidibus licet Secretarium suae Congregationis aliumve monachum peritum suae Congregationis secum ducere. Qui omnes tamen voce activa non gaudent.

71. Secretarius, qui Acta accurate redigat, ab Abbate Primate inter vocales vel etiam extra illos libere designatur.

72. Synodus saltem semel in anno Romae vel alibi, prout magis expedire videatur, convocari debet.

Az LP csak ezután (74–125. §) foglalkozik a primás apát tisztségével és feladataival. Kétarcú hivataláról kimondja:

74. Abbas Primas durante munere est Abbas regiminis Abbatiae S. Anselmi de Urbe, ubi degere debet; ideoque ei competunt omnia iura et officia quae expresse in C.I.C. ei attribuuntur et in Decretis Summorum Pontificum, in Statutis peculiaribus Collegii et Athenaei atque in hac Lege propria Confoederationis continentur.

75. Abbas Primas, ad normam huius Legis propriae, supremum tenet regimen Collegii S. Anselmi tam quoad vitam regularem quam ad bonorum temporalium administrationem; proinde ibi iurisdictione pollet ordinaria. Unde Abbas Primas, salvis iuribus proprii Abbatis in omnes monachos et conversos, quamdiu in Collegio commorantur, eadem habet iura et officia, secundum hanc Legem propriam exercenda, quae Abbatibus in suos subditos competunt.

76. Idem durante munere es Magnus Cancellarius Pontificii Athenaei Anselmiani cum omnibus iuribus et privilegiis huic officio adnexis.

77. Abbas Primas est Superior maior Confoederationis (can. 488, 8). Ad normam huius Legis propriae convocat et praeparat tum Congressum omnium Abbatum tum Synodes Praesidium Congregationum eisque praesidet.

78. Ipse attente vigilare debet, ut ea omnia, quae ad authenticam Ordinis monastici traditionem pertinent, et ipsius patrimonium saeculare sive iuridicum (quoad iura, facultates, privilegia) sive asceticum, sive scientificum constituunt, integra fideliter conserventur, pro viribus defendantur omnibusque modis foveantur atque augeantur.

A fentebb idézett 74–78. paragrafus nagyon egyértelműen tartalmazza a primás apát jogosítványait és feladatait. Elsőként megállapítja (74. §), hogy a primás a Szent Anzelm apátság kormányzó apátja; ez olyan alapvető kérdés, amelyen az apátkongresszusokon túlságosan sokáig és meglehetősen terméketlenül vitáztak. Azzal, hogy az LP kimondja: a kollégium *apátság*, minden tisztázódik. Ezt természetesen csak a kúria tisztázhatta. De nem lett volna lehetséges korábban is, hogy ilyen kérdésekben visszautaljanak a kúriára? A 75. § egyszerűen levonja az ebből a megállapításból fakadó következtetéseket. Azt, hogy a primás apát az *Athenaeum Anselmianum* főkancellárja (76. §), a kúria rendelte el 1933-ban a kollégium kiemelésével. Ennek az a következménye – az apátok idővel világosan tudatára ébredtek –, hogy erre a tisztségre csak olyan magas egyházi személyt vagy szerzetest lehet megválasztani, aki rendelkezik a szükséges *akadémiai* előfeltételekkel. Végezetül az a megállapítás, hogy a primás apát a CB nagyobb rendfőnöke (*Superior maior*), megveti az alapját azoknak a jogosítványoknak, amelyekkel a CB-ben rendelkezik, és mivel ezt az apátkongresszus és bizonyos mértékben a prézes szinódus is reprezentálja, ez kiemeli az apátgyűlésekkel szembeni alapvető jogait. A 108–111. § kodifikálja, hogy a primás apát consiliumát a prézes apátok alkotják, a primás apát három tanácsost választ ki közülük három-három évre, és ezek közül jelöli ki hivatalos helyettesét (*vikárius*) – amihez Larraone annyira ragaszkodott, és joggal:

108. Consilium Primatiale constituunt omnes Praesides Congregationum in Synodo adunati ad normam n. 68–73, nisi in hac Lege propria aliter provideatur.

109. Cum Abbas Primas, sive ad normam iuris communis vel huius Legis propriae sive ex decisione Congressus Abbatum, Consilium suum

audire vel eius consensum expetere debeat, res per se Synodo Praesidium proponenda est. Synodus autem ad normam can. 101, 1 n. 1 tres Abbates Praesides eligit, qui munere Consiliariorum Primatis funguntur, quando quaestiones urgentiores decidendae occurrunt, quae usque ad proximam Synodum differri non possunt. De his decisionibus vero Abbas Primas proximam Synodum certiore reddere debet.

110. Synodus unum ex illis Consiliariis Vicarium eligit, qui Abbat Primatis absentis vel impediti vices gerit, et munere Abbatis Primatis legitime vacante regimen Confoederationis usque ad novi Primatis electionem ipso iure assumit, salvo n. 41 huius Legis propriae.

111. Consilarii ad biennium eliguntur; si vero quis intra hoc biennium a munere Praesidis suae Congregationis solvitur, ipso iure etiam a munere Consilarii Abbatis Primatis solutus censetur. Si Vicarius ante biennium absolutum deficiat, Abbas Primas usque ad proximam Synodum alium ex Consiliariis Vicarium designat. Praeter tres Praesides Synodus etiam substitutos eligit, qui Consiliarios impeditos vel a munere solutos supplent.

Az 1973-ban végrehajtott javítások közül emeljük még ki, hogy egy prímásválasztással egybekötött apátkongresszus esetében a törvény a kongresszusra bízta, hogy előbb kerüljön-e sor a választásra és utána a tanácskozásokra, vagy megfordítva. Ezenkívül a fentebb idézett 72. § azt a változtatást tartalmazza, hogy a prézes szinódust nem évente, hanem legalább két évente (*saltem quolibet biennio*) kell összehívni Rómába vagy másvalahova.

A Szent Anzelm Kollégiumra vonatkozó III. részből csak két paragrafust emelünk ki, amelyek az egyes kongregációknak a kollégiummal kapcsolatos kötelelességeit rögzítik és határolják körül:

146. Ius atque fas est Abbati Primati servata cum monachorum numero singularum Congregationum proportione monachos ad munus docendi in Athenaeo vel ad alia munera in Collegio gerenda seligere, ita tamen ut ex eodem monasterio unus tantum exigi possit. Abbati Primati sic petenti omnes superiores morem gerant. Si in aliquo casu circa cooptationem Professoris vel Officialis inter se confligant iudicium superioris et postulatio Abbatis Primatis, et hic, consulto Consilio suo et Rectore, si de Professore agitur, vel Priore, si de Officiali Collegii, in postulando candidato insistentum censuerit, votis Abbatis Primatis cedere oportet et nominationi annuere.

149. Collegium et Athenaeum S. Anselmi, cum pro bono integrae Confoederationis erecta sint, ab omnibus Congregationibus et monasteriis sus-

tentari debent, ita ut conservari ac ulterius perfici queant. Congressus Abbatum statuit rationem et proportionem, quibus Congregationes et singula monasteria media oeconomica pro Collegii necessitatibus providere tententur.

Ha csak az LP itt szó szerint idézett rendelkezéseit is figyelmesen elolvassuk, és összevetjük az 1907 óta az apátkongresszusokon folytatott megbeszélésekkel, óhatatlanul az a benyomásunk támad, hogy az 1950-ben a Szerzetesi Kongregáció által az apátok elé terjesztett tervezetből és az apátok által javasolt változtatások révén kiváló törvénykönyv született a CB számára, amely termékeny jogi megalapozása a CB-nek, egyben pedig annak a fejlődésnek is a betetőzése, amelynek az alapját 1893-ban XIII. Leó pápa vetette meg a *Summum semper*rel. Ez a szerencsés eredmény feledtetheti a zavaros háború utáni idők ama kínos eseményét, hogy a Szerzetesi Kongregáció anélkül vette használatba piros ceruzáját, hogy bármiféle kapcsolatba lépett volna a CB-vel. Teljes egészében megerősíthető, amit XII. Pius a *Pacis vinculum*ban az akkori jogi helyzetről és a Szerzetesi Kongregáció fáradozásai céljáról írt:

Attamen nonnulla adhuc deficiebant aut erant huiusmodi, ut in dubium vocarentur aliisve repugnarent; quapropter plures viri iique e prioribus annitebantur ut Foederationis institutum perficeretur, omnibus rite cogmentaretur partibus et ad nova accomodaretur tempora totiusque Ordinis utilitatem... Quo autem Nostra erga Sancti Benedicti familiam benevolentia magis eluceret, ...precibus de Foederationis Constitutionum probatione, Nobis submissee adhibitis, libenti animo voluimus obsecundare.

De azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a CB megalapításától XII. Pius koráig mind a bencések, mind az egész egyház egy hatalmas méretű fejlődési folyamatba ágyazódott, és hogy ennek következtében időről időre még a kúria is különbözőképpen válaszolt és döntött az elé tárt ügyekben. Az 50-es években csak kezdetén voltunk egy mélyreható változásokat hozó folyamatnak. Annál hálásabb lehetett a CB, hogy kellő időben biztos jogi megalapozást kapott. De a két nagy pápát, XIII. Leót és XII. Piust, a CB alapvetésének nagyérdemű támogatóit mindenkor hálás tisztelet fogja övezni.⁴⁴

5. Átalakulás és készülődés

Térjünk vissza újra az 1950-es prézes szinódushoz. Ennek első és legfontosabb témája a *Lex propria* volt, és ebben, mint az LP hivatalos változatából látható, jó munkát végzett. Még két másik témát terjesztettek az apátok elé: az első a liturgikus intézet felállítása. A primás apát bejelentette, hogy ezt októberben, tehát egy hónappal korábban alapították meg P. Cunibert Mohlberg vezetésével. Munkatársai P. Petrus Siffrin, P. Anselm Strittmacher és P. Leo Eizenhöfer. Az intézet neve: *Societas Anselmiana studiis cultus christiani promovendis*. Az intézet kiadványai majd a *Rerum liturgicarum Documenta* címen jelennek meg.

A kánonjogi karról a primás csak azt tudta mondani: „Hodie suspensa est propter defectum auditorum.” A filozófiai fakultásnak csak nagyon kevés hallgatója van, habár a professzori kar létszáma teljes. Chrysostomus Schmid főapát ezután azt a témát vetette fel, hogy az apátok manapság nem mindjárt a noviciátus után küldik Rómába a klerikusokat. Ebben az értelemben beszélt Caronti, a S. Girolamo apátja is, és az amerikai apátok helyeselték neki: Az ünnepélyes fogadalm előtt ne küldjék el a klerikusokat. A tanulmányokat illetően még más, kevésbé jelentős kérdéseket is megbeszéltek.

A liturgia témájával kapcsolatban már most új hangok hallatszottak. Einsiedeln apátja közölte, hogy egy illetékestől azt hallotta: a liturgiakönyvekben átfogó változtatások várhatók. Caronti megjegyezte: „Omnia in motu sunt tum quoad Missale tum quoad Breviarium. Sed practice nihil est actum.” Most javaslatokat tettek egy liturgikus bizottság felállítására. Ezt már az előző kongresszuson (1947) is követelték. A primás apát kezdeményezésére most neveket is javasoltak ebbe a bizottságba: Capellét, Leuven apátját, Caronti apátot (de ő nemet mondott) és Leodegart, Engelberg apátját, valamint hozzáértő szerzeteseket.⁴⁵

Kissé előreszaladva az átalakulás és készülődés jelét láthatjuk abban is, hogy a Szerzetesi Kongregáció 1956. június 4-én, egy nappal a prézes szinódus megnyitása előtt, levelet küldött a primás apátnak, amelyben azt kérte, hogy a prézes szinódus vizsgálja felül az apáti tisztség időtartamát. Azok számára, akik az apát élethossziglani regnálását a Szent Benedek-rend egyik alapkövének tekintették, ez halhatlan dolog volt. De az elmúlt évek bajai nem arra tanították-e őket,

hogy egy közösség java megkövetelheti, hogy cselekvőképes apát álljon az élén? A prézesek vitája a következő megoldást hozta: Elvileg határozatlan időre nevezzék ki az apátokat. Ha a dolog komolyra fordul, a vizitáció döntsön.

6. A rend oldalágainak csatlakozása a CB-hez

Nem sokkal azelőtt, hogy 1953 szeptemberében összeült az apátkongresszus, egy Meránból érkezett, szeptember 1-jén kelt levél bizalmasan tudatta a prímás apáttal, hogy az olivetánusok a CB-hez való csatlakozáson dolgoznak. Nyilvánvalóan ez a levél magyarázta, de talán más körülmények is közrejátszottak abban, hogy a második ülésen (szeptember 18-án, 17 órakor) P. Beste referátuma alapján részletesen megvitatták azt a kérdést, milyen feltételek mellett lehet a CB-be új kongregációt felvenni. Hosszú vita után a kongresszus másnap arra az esetre, ha az apátkongresszusnak csatlakozásról kell döntenie, a következő szövegezésben egyezett meg (*Jegyzőkönyv*, 28. o.):

- a) ut intra ambitum congregationis adsint plura monasteria sui iuris autonoma;
- b) ut singulis domibus autonomis praesit Superior proprius sive legitime nominatus, sive a capitularibus electus, qui monasterium regat sive ad tempus definitum sive ad dies vitae;
- c) ut regimen Congregationis ordinetur iuxta mentem Regulae S. Benedicti ac legitime approbates Constitutiones et Declarationes eidem congruas;
- d) ut in coenobiis vigeat vita communis et regularis observantia monastica, cum contemplationis tendentia.

A kor szükséglete, egy megváltozott világ zűrzavarai és különösen a vallást és a szerzetesi rendet fenyegető veszélyek és ellenségek közelebb hozták egymáshoz a rendeket.⁴⁶ Így egészen természetes volt, hogy a bencések és oldalágaik körében azt kezdték hangoztatni, hogy valamilyen módon egyesülni kellene.⁴⁷ Mint fentebb már megmutattuk, a CB-ben az első hivatali reflexió erre a tendenciára az 1953 szeptemberében tartott apátkongresszuson fogalmazódik meg. De az említett meráni levélhez és a CB-hez való csatlakozási feltételekről folytatott vitához még egy új elem járult:

A 13. ülésen a prímás apát bemutatta a kamalduliak generális apátját, Anselmo Giabbanit, aki beszámolt arról a szerzetesi ligáról, amelyet a ciszterciek elhunyt generális apátja, M. Quatember alapított a bencés rendek és kongregációk rendfőnökeinek morális egysége támogatására, a rendi vagyon védelmére, a jelenkori egyházi szükségletek feltárására és a szerzetesi intézményeknek az idegen befolyásoktól való megvédésére. Az erről való vitát későbbre halasztották. Sajnos az ülésterv több utalást nem tartalmaz erre vonatkozóan.

Az 1956 júniusában tartott prézes színóduson konkrét személyek vállalták a csatlakozási tendenciák képviselését. P. Gerhard Österle a június 9-i 10. ülésen külön referátumban számolt be az Olivetánus Kongregáció kívánságáról és a csatlakozás feltételeiről. Ennek a rendnek a centralizált struktúrája miatt a prézes apátok kételyeket támasztottak. A tagok létszámára vonatkozó kérdést nem lehetett megválaszolni, mert a meghívás ellenére az olivetánusoktól senki sem jelent meg a színóduson. Mivel ebben a kérdésben amúgy is az apátkongresszus volt illetékes, a döntést a kongresszusra és így 1959-re halasztották.

Az 1959-es apátkongresszus szeptember 22-én tartott 5. ülésén az összegyűlt apátok előtt megjelent Le Bec olivetánus apátja és a kongregáció általános prokurátora, és felolvasták az Olivetánus Kongregáció folyamodványát, amelyben felvételüket kérik a CB-be. Ezt követően a két küldött minden felmerülő kérdésről számot adott, és az eredmény az lett, hogy a csatlakozás már 1953-ban rögzített feltételei⁴⁸ teljesültek. Még ugyanezen az ülésen szavazásra került sor, 136-an igent mondtak a csatlakozásra; 17 ellenszavazat volt, és a jelenlévők közül 10-en tartózkodtak a szavazástól. Ezzel elhárult az akadály a csatlakozás elől. Az ülés jegyzőkönyve a következő mondattal zárul: „*Abbas Primas gratulatur de augmento Confoederationis.*” Már csak a Szerzetesi Kongregáció jóváhagyására volt szükség, amit a következő évben meg is adtak.

Jegyezzük meg röviden, hogy a vallambroziánusok és a kamalduliak 1966-ban csatlakoztak;⁴⁹ ezt követte 1973-ban a szilvesztrinusok csatlakozása. De a kongregációk sorrendjében nem ezek a CB-be kongregációkként felvett egykori oldalágak vannak az utolsó helyen. A CB-n belül is folytonos a fejlődés. Legújabb jogi képződményként nemrég két új kongregáció kristályosodott ki; az egyik a *Congregatio*

Neerlandica, a Hollandia területét felölelő kongregáció. Ezt 1969-ben hozták létre, Oosterhout, Egmond és Slangenburg alkotja, az a három apátság, amely egykor a Solesmes-i Kongregációhoz tartozott.⁵⁰ 1970-ben, ill. 1973-ban Argentína, Chile és Uruguay kolostorai is a Cono Sur Kongregációvá egyesültek, amelyet eredetileg részben Európából kiindulva alapítottak. De mivel az új nemzedék mindenütt az adott országból származik, van egy bizonyos nemzeti összetartozás, amely elhalványítja az eredeti anyakolostorokhoz fűződő kapcsolatokat. Ez a „Déli Sark Kongregáció” két apátságot, 3 perjelséget és egy cellát tömörít.

Miközben a két utóbbi esetben egy természetes növekedési folyamat találja meg kifejeződését, a reformágazatokként létrejött itáliai kolostorszövetségek csatlakozása bizonyos értelemben annak a történelmi leválási folyamatnak a korrekciója, aminek ma már nincs valódi létjogosultsága. Ezeknek az oldalágaknak a CB-hez való csatlakozása mindkét fél számára belső nyereség, az egység nyeresége.

Így tehát napjainkban végbement egy olyan egyesülés, amelyet másfél évszázaddal ezelőtt fontolóra vettek ugyan, de akkor csak erőszakkal lehetett volna kikényszeríteni. Persze korunkban az egész világ közelebb húzódott egymáshoz, szellemileg még sokkal inkább, mint földrajzilag. De kiemelhetjük, hogy a CB-nek ez a kibővülése nem valamiféle pluralizmus jegyében ment végbe, hanem kizárólag abból az újonnan megszerzett tudásból kifolyólag, hogy az egység jó dolog, és abból a tudatból következőleg, hogy annak a rend minden oldalágát összekötő műnek az értékei, amelyet mint *monachorum pater et dux*, a rend atyja, Benedek hívott életre, időn túliak.

Ha végezetül fel akarnánk tenni a kérdést, sikerült-e elérni azt, ami felé XIII. Leó pápa a CB megalapításával törekedett, bizonyára azt kell mondanunk: azt a célt, amit ő elképzelt, nem sikerült elérni, de az eredeti célon túl felnőtt egy egységesült Szent Benedek-rend, amely – ha Benedek fiainak sikerül rendalapítójuk szellemét a mai korba és világba kisugározniuk – felbecsülhetetlen erőtartalmat jelent az átalakulás korában élő egyház és világ számára.

Ha nem csalódunk, a mai harmadik világ még mindig kínál feladatokat Szent Benedek szerzeteseinek, hasonlókat azokhoz, amiket a régi bencéseknek kellett teljesíteniük, és teljesítettek is a népvándorlás utáni Európa és népei felépítése és kiművelése során. De hatalmas fel-

adatokat állít elénk túlcivilizált világunk lelki gyógyulása is, amihez csodálatos orvosságot kínál Szent Benedek imát, olvasmányt és munkát egyesítő, kiegyensúlyozott napi ritmusú programja – régi és örök-ké új *ora et laborája*. Nem beszélve arról, hogy Regulájának oszlopai és alapvetései – „a keresztény közösségi életnek a nyugati kereszténység által kimunkált legérettebb rendje”⁵¹ – becsesek, sőt, talán nélkülözhetetlenek korunkban. A Regulának ezek az alapvetései St. Ottilien felejthetetlen főapátja, Suso Brechter – már 1938 óta – ismételt kijelentései szerint a következők: *hagyomány – közösség – tekintély*. A Confoederatio legnemesebb feladata pedig ennek az értékes örökségnek a védelmezése és megőrzése a bencés közösségekben.

I. FÜGGELÉK:

FORRÁSOK A CONFOEDERATIO BENEDICTINÁHOZ

(A közzététel adataival kiegészítettük, az apátkongresszusok jegyzőkönyveinek adatait [7. és 8. pont alatt] pontosítottuk. További forrásokat és irodalmat l. Laurentius Eschlböck OSB, *Ius proprium Confoederationis Benedictinae. Darstellung der gegenwärtigen Rechtslage und Untersuchung der Jurisdiktionsgewalt des Abtprimas*, Pontificia Universitas Lateranensis, Thesis ad Doctoratum in Iure Canonico, 2003. VI–XXV. Magyar fordítását l. kötetünkben. Hasznos még: *Confoederatio Benedictina, Fontes [in textus originali et in versione Germanica] ad historiam et ius vigens Confoederationis Benedictinae – Die Benediktinische Konföderation. Quellen [im Originaltext und in deutscher Übersetzung] zu Geschichte und geltendem Recht der Benediktinischen Konföderation*, szerk. Suso Mayer OSB, Beuron 1957. [Mayer 1957.] – A szerk. megj.)

1. „*Summum semper*” Apost. Breve, 1893. július 12, in: ASS 26 (1893–1894) 371–374; Meyer 1957. 16–28.
2. „*Inaestimabilis*”, Decr. S. Congr. Epp et Reg., 1893. szeptember 16; ASS 26 (1893–1894) 743–746; Meyer 1957. 30–40.
3. Rescr. S. Congr. Epp. et Reg., 1906. dec. 2., in: Annales O.S.B., 1–16 (1893–1908) 57–58; Meyer 1957. 30–40.
4. Rescr. S. Congr. de Religiosis, 1913. febr. 12., in: Annales O.S.B., 1913, 14–15; Meyer 1957. 48–50.
5. „*Varia decursu*”, Decretum S. Congr. de Rel., 1927. febr. 7., in: Annales O.S.B., 35 (1927) 16–17; Meyer 1957. 52–58.
6. „*Pacis vinculum*” Apost. Breve, 1952. márc. 21. (Lex propria!), in: AAS 44 (1952) 452–456; Meyer 1957. 60–68. A *Lex Propria* (1952) szövegét hozza Meyer 1957. 74–159.
7. *Protocollum se Relatio de Sessionibus, quas Abbates Congregationum Confoederatarum O.S.B. habuerunt in Aedibus S. Anselmi, Romae 1925, Sublaci 1937, Norcia, 1947, Romae 1953.*
8. *Acta Congressus Abbatum ac Priorum conventualium Congregationum Foederatarum OSB in Aedibus S. Anselmi de Urbe, Romae 1966, 1970, 1973, 1977, 1980.*

A Szent Anzelmet illetően még:

1. Motu proprio *Praeclara*, 1914. június 24., in: AAS 4 (1914) 145–147,
2. Decretum S. Congr. de Sem. et Stud. Univ., 1933. jan. 15., in: AAS 25 (1933) 169.

A prímás apát és a Collegium Athanasianum kapcsolatára l. „Sodalium” motu proprio, 1897. dec. 15., in: ASS 30 (1897–1898) 362–364.

II. FÜGGELÉK

I. A CB PRÉZES SZINÓDUSAI

(A felsorolást folytattuk napjainkig – *A szerk. megj.*)

1. *Kizárólag Rómában tartott szinódusok (1907–1968)*

1. 1907. máj. 9–19. (I. Molitor III. 145. k.)
2. 1920. máj. 13–21.
3. 1931. máj. 17–21.
4. 1950. nov. 8–14.
5. 1956. jún. 5–9.
6. 1962. okt. 5–9.
7. 1964. szept. 26.
8. 1964. nov. 20. (A II. Vatikáni Zsinat résztvevői)
9. 1968. szept. 30. – okt. 3.

2. *Különböző helyeken tartott prézes szinódusok
(1969-től – 1977-től évente)*

- Douai, 1969 dec. 15–18.
- Montserrat, 1971. nov. 15–17.
- Admont, 1972. szeptember (és apátkongresszus Rómában
1973-ban)
- St. Vincent, 1975. szept. 15–18.
- Róma, 1977. szept. 25. (és apátkongresszus)
- Douai, 1978. szeptember
- St. Ottilien, 1979. szept. 17–19.
- Róma, 1980 (és apátkongresszus)
- Pannonhalma, 1981
- Rio de Janeiro, 1982
- Solesmes, 1983
- Róma, 1984 (és apátkongresszus)
- Göttweig, 1985
- Maredsous, 1986
- Tepeyac, 1987

Róma, 1988 (és apátkongresszus)
Montecassino, 1989
Montserrat, 1990
Münsterschwarzach, 1991
Róma, 1992 (és apátkongresszus)
Collegeville, 1993
Tigoni, 1994
La Pierre-qui-Vire, 1995
Róma, 1996 (és apátkongresszus)
Silos, 1997
Ottobeuren, 1998
Schuyler, 1999
Róma, 2000 (és apátkongresszus)
Róma, 2001 (St. Benoît du Lac helyett,
a szept. 11-i New York-i események miatt)
St. Otilien, 2002
St. Benoît du Lac, 2003
Róma, 2004 (és apátkongresszus)
Tabgha, 2005
Downside, 2006
Pannonhalma, 2007
Róma, 2008 (és apátkongresszus)

II. APÁTKONGRESSZUSOK (RÓMÁBAN):

(A felsorolást folytattuk napjainkig – *A szerk. megj.*)

1. 1913 Fidelis von Stotzingen prímás apát megválasztása
2. 1925 Fidelis von Stotzingen prímás apát újraválasztása
3. 1937 Fidelis von Stotzingen prímás apát újraválasztása
4. 1947 Bernhard Kälin prímás apát megválasztása
5. 1953
6. 1959 Benno Gut prímás apát megválasztása
7. 1966
8. 1967 Rembert Weakland prímás apát megválasztása
9. 1970

10. 1973 Rembert Weakland prímás apát újraválasztása
11. 1977 Viktor Dammertz prímás apát megválasztása
12. 1980
13. 1984
14. 1988
15. 1992 Jerome Theisen prímás apát megválasztása
16. 1996 Marcel Rooney prímás apát megválasztása
17. 2000 Notker Wolf prímás apát megválasztása
18. 2004
19. 2008 Notker Wolf prímás apát újraválasztása

III. PRÍMÁS APÁTOK

(A felsorolást folytattuk folytattuk napjainkig – *A szerk. megj.*)

1. Hildebrand de Hemptinne 1893–1913.
2. Fidelis von Stotzingen 1913–1947.
3. Bernhard Kälin 1947–1959.
4. Benno Gut 1959–1967.
5. Rembert Weakland 1967–1977.
6. Victor Dammertz 1977–1992.
7. Jerome Theisen, 1992–1995.
“Pro” prímás apát: Francis Rossiter
8. Marcel Rooney, 1996–2000.
9. Notker Wolf, 2000–

III. FÜGGELÉK:

A CONFOEDERATIO BENEDICTINA SZERVEZETE ÉS HELYZETE

A *Catalogus monasteriorum OSB*, 1975. alapján
(Azóta megjelent *Catalogusok* 15. [1980]; 16. [1985]; 17. [1990]; 18. [1995]; 19.
[2000]; 20. [2005] – *A szerk megj.*)

(Az első szám a papokra vonatkozik, a második nem papokra [klerikusok és
laikus testvérek]; a novíciusokat és oblátusokat nem vesszük figyelembe)

A. *A Szent Anzelm prímási apátság
és nemzetközi kollégium Rómában*

B. *A 21 bencés kongregáció:*

1. Cassinói Kongregáció (alapítás: 1408-ban)
10 apátság, 122 pap/ 45 nem pap
2. Angol Kongregáció (alapítás: 1336. helyreáll. 1619.)
10 apátság, egy perjelség, 414/74
3. Magyar Kongregáció (1514)
Pannonhalmi Főapátság,
1 rezidencia, 2 perjelség, 186/15
4. Svájci Kongregáció (1602)
6 apátság, 325/147
5. Bajor Kongregáció (1684)
10 apátság, 197/149
6. Brazil Kongregáció (1827)
4 apátság, 113/39
7. Solesmes-i Kongregáció (1837)
16 apátság, 502/240
8. Foederatio Americano-Casinensis
(korábban: Amerikai-Cassinói Kongregáció) (1855)
18 apátság, 3 perjelség, 1161/411
9. Congr. Sublacensis
(korábban: Congr. Casinensis primaeva observatione)
(1851/72)
36 apátság, 3 perjelség, 931/482

10. Beuroni Kongregáció (1873)
9 apátság, 240/231
 11. Foederatio Pan-Americana
(korábban: Svájci-Amerikai Kongregáció) (1881)
14 apátság, 1 perjelség, 529/287
 12. Osztrák Kongregáció (1889/1930)
12 apátság, 341/81
 13. Congr. Ottiliensis (1884/ felvéve 1904-ben)
10 apátság, 4 perjelség, 505/635
 14. Congr. Annuntiationis B. Mariae
(korábban: Belga Kongregáció) (1920)
6 apátság, 4 perjelség, 410/139
 15. Congr. Slava S. Adalberti Ep. Mart. (1945)
3 apátság, 27/14
 16. Congr. S. Mariae Montis Oliveti O.S.B.
(alapítás: 1319., konföderálva 1960-ban)
6 apátság, 168/46
 17. Congr. S. Mariae Vallis Umbrosae O.S.B.
(alapítás: 1039., konf. 1966-ban)
2 apátság, 42/8
 18. Congr. Monachorum Eremitarum Camaldulensium O.S.B.
(alapítás: 980., konf. 1966-ban)
9 kolostor (Camaldoli, Fonte Avellana, Monte Giove,
New Camaldoli/Kalifornia, USA), 59/32
 19. Congr. Silvestrina O.S.B. (alapítás: 1231., konf. 1973)
Generalátus Rómában, egy-egy nagyperjelség Olaszország-
ban, Ceylonon, Észak-Amerikában; egy-egy perjelség Ausztráliában
és Indiában. Összesen: 128/59 tag
 20. Prae-Congr. a „Cono Australi” (Cono Sur = Déli sark),
létrehozva 1970/73.
2 apátság, 3 perjelség, 1 cella, 70/23.
(Közben Congregatio Cono Sur S. Crucis)
- Megszűnt: Holland Kongregáció (1969–2004)
3 apátság, 72/41

C. Kongregáció-szövetségen kívüli kolostorok

1. St. Matthias apátság, Trier, 11/8
2. Dormitio BMV apátság, Jeruzsálem, 9/6
3. Saint Benoît de Port Valais apátság/Svájc, 9/5
4. Chevetogne perjelség/Belgium, 26/4
5. Mount Saviour konventuális perjelség/USA, 8/15
6. Weston konventuális perjelség, Vermont/USA, 4/8
7. Braunau apátság Rohrbau/Alsó-Bajorország, 22/11
8. Binicarella egyszerű perjelség /Baleárok 1/2
9. Saint Benoît egyszerű perjelség, St. Lambert-des-Bois/Franciaország, 5/0
(Szt. Athanasius Görög Kollégium, Róma)

A CB-nek 1975-ben, a különálló kolostorokat is beleértve, 6639 pap és 3257 nem pap tagja volt, a novíciusokkal és az oblátusokkal együtt 10 324 fő.

- D. 36 szerzetesnői kolostorszövetség amelyek bencés férfi-kongregációkhoz vannak csatolva, és más női kolostorok:
319 kolostor, 8545 szerzetesnő, ezenkívül 434 novícia és obláta.

- E. Nővérekongregációk (nővérek, ill. obláták) és 12 különálló kolostor.
Összesen 526 ház, 11 807 nővér (obláta) és 185 novícia.

Jegyzetek

- 1 Hogy Szent Benedek születésének éve éppen 480 volt, az az Acta Sanctorumból (március 21: S. Benedicti abbatis) volt kiolvasható, és a következő számításokon alapult: Baronius szerint 542-ben került sor Totila és Benedek találkozására, Szent Benedek ezután, 543. márc. 21-én halt meg. De egy régi, ellenőrizhetetlen montecassinói hagyomány szerint a szent 62 évet élt. Tehát 480-ban, esetleg 481-ben kellett születnie. Ma a 480-as év középértéknek számít (plusz-mínusz tíz év), a Totila- esetet 546-ra datálják, Totila 546 decemberében vonult be Rómába, ebből következően Szent Benedek legkorábban 547. március 21-én halhatott meg, de inkább néhány évvel később.
- 2 A Bencés Konföderáció (*Confoederatio Benedictina* – CB) keletkezéstörténete 1907-ig terjedő szakaszának részletes bemutatása in: Raphael Molitor: *Unionsversuche im 19. Jahrhundert. Die Leoninische Konföderation aller Kongregationen der Benediktiner (Aus der Rechtsgeschichte benediktinischer Verbände*, 3. kötet) Münster, 1933. Dolgozatunk első és második részében ezt a kitűnő művet vesszük alapul. De betekintést nyertünk a Szent Anzelm Prímásapátság Levéltárában található levéltári anyagba, különösen a Dusmet-ardívumba is. Ennek megfelelően bizonyos kiegészítéseket fogunk tenni.
- 3 A bencésességnek nincs voltaképpeni rendi struktúrája, de ciszterci és más oldalágainak van, mert ezek centralisztikus szerveződésűek. Megfelelő pregnáns terminus hiányában arra kényszerülünk, hogy a CB megalapítását megelőző időkre vonatkozóan – a forrásokhoz és az oklevelekhez hasonlóan – újra meg újra szabadabb értelemben használjuk a „rend” szót, ennek megfelelően beszélhetünk rendi főiskoláról stb. is. A német nyelvben máig hiányzik az egzakt és jól használható terminológia. Ezért a Szent Benedek és a bencések közti paradox szituáció a következőképpen juthat kifejezésre: Szent Benedek nem volt bencés. (Ő csupán szerzetesnek tudta magát.) Benedek azonban rendalapító. A bencések az ő fiai, de nem alkotnak rendet.
- 4 A „fekete bencések” kifejezés anakronisztikus. Jobb híján a – későbbi reformrendek és oldalágak nélküli – ősrendhez tartozókat jelölhetjük vele.
- 5 Molitor, III. 28. 6 I. m. 81.
- 7 Bonifaz Wimmerre I. Ripinger, J., *A Bencés Rend az Egyesült Államokban* c. kötetet, Pannonhalma 2003. (Rendtörténeti Füzetek 7.)
- 8 Molitor, III. 28. 9 I. m. 81.
- 10 XIII. Leó figyelme mindenekelőtt keletre irányult. Szívügye volt, hogy minden elképzelhetőt megtegyen az ortodoxok Rómával való újraegyesítése érdekében: „A missziós pápa egyik legfőbb gondja és csaknem illúzió-

vá fokozódó kedvenc eszméje a kelet újraegyesítése volt Rómával... az egyesültek odafigyelő gondozása és a kelet szakadár keresztényei reuniója útján.” J. Schmidlin: *Papstgeschichte der neuesten Zeit*. 2. kötet München, 1934. Ebbe az egyházpolitikába Oroszországot is kezdettől beleértették.

- 11 San Callisto a Szent Pálhoz tartozott. Ez magyarázza azt is, hogy a Szent Anzelmben tartott apátkongresszusok idején a prelátusok egy részét San Callistóban szállásolták el.
- 12 Giuseppe Benedetto Dusmet (di Smours) 1818-ban Palermóban született. A főnemesi család 1200 körül Ingolstadtból Flandriába költözött, 1500 körül a spanyolok szolgálatában került Nápolyba. Catania későbbi érseke, az 1889-től bíboros Dusmet a Palermo melletti S. Martino delle Scaléban volt bencés szerzetes. Vö. *Molitor* III. XIV. 1894-ben szentség hírében halt meg. (II. János Pál pápa avatta boldoggá, 1988. szept. 25-én. Emléknapja ápr. 4-én. – *A szerk. megj.*)
- 13 A Palazzo dei Convertendi eredetileg a katolikus hitre áttérők, a konvertiták számára volt fenntartva, innen kapta nevét. Mai nevén Palazzo del Bramante, mely a Keleti Kongregációnak, A Keresztény Egység Titkárságának, a Püspöki Szinódus titkárságának ad helyet, a Via della Conciliazione 34. sz. alatt. L. Palazzo dei Convertendi, in: *Mondo Vaticano. Passato e presente*, Szerk. Niccolò Del Re, Vatikánváros 1995. 776–780. (Irodalom) L. még: Engelbert, P., *A római Szent Anzelm Bencés Kollégium. Az első száz év története (1888–1988)*, Pannonhalma 2004. Rendtörténeti Füzetek 8. (*A szerk. megj.*)
- 14 XIII. Leó pápa a Szent Anzelm telkének megvásárlásához és az építkezéshez 1 700 000 lírát bocsátott rendelkezésre, később még 1 000 000 lírát (Vö. 38. l.). – 1892-től a pápa érdeklődése a korábbiakhoz képest csökkent. A bencések magatartása vette el a kedvét vagy más történések? Vö. *Molitor*, III. 119.
- 15 Teljes neve: Francesco Leopoldo Zelli-Jacobuzzi; előkelő, eredetileg német családból származott. 1818-ban született, a Szent Pálban tett fogadalmat, ott lesz apát 1867-ben, 1878–85 között a Cassinói Kongregáció prézes apátja, †1895-ben. Vö. *Molitor*, III. XVIII.
- 16 A misszióra vonatkozóan illusztrációképpen álljon itt az észak-koreai Tokwon példája: közvetlenül a szouli apátság 1927-es áthelyezése után Tokwonban gimnáziummal összekapcsolt regionális papi szemináriumot létesítettek. 1949-ig, amikor a kommunisták feloszlatták az apátságot, különböző egyházmegyék több helyi papja került ki innen, négy közülük ma megyés püspök Dél-Koreában, akik képzettségüket teljes egészében vagy részben Tokwonban szerezték. Az apátság graduált tanárai kivétel nélkül a Szent Anzelmben tanultak.

- 17 Újabb a Sapientia Szerzetesi Főiskola (Budapest) papképző teológiai kurzusa is affiliálva van. (A szerk. megj.)
- 18 A hallgatók nagy számát az magyarázza, hogy a bencés diákok számának csökkenése miatt a kollégiumot más szerzetesi közösségek előtt is jobban megnyitották, bejárók előtt is. Még nővérek és lányok számára is hozzáférhetővé tették, de a női hallgatók aránya még nagyon kicsi. – A megnövekedett hallgatói létszám következtében fellépő helyhiányt az előadótermek beépítésével kellett megszüntetni. A városi építési hatóság szigorú építési tilalmat rendelt el az Aventinuson, hogy a szép építészeti létesítmény ne szenvedjen károsodást.
- 19 XI. Piusra ebben, más tanácsadók mellett, német részről nagy befolyással volt, és sok tanáccsal szolgált a müncheni Martin Grabmann professzor, aki Heinrich Denifle OP és Franz Ehrle SJ bíboros munkáira és saját nagy kutatási tevékenységére alapozva azon fáradozott, hogy egzakt történeti módszerekkel feltárja a skolasztika tulajdonképpeni értelmét és értékét. – L. ehhez az 1931. máj. 4-én kelt *Scientiarum Dominus* apostoli konstitúciót (AAS 23 [1931] 241–262; különösen 254. l. 30. cikkely).
- 20 Említsük meg a *Studia Anselmiana* sorozatot; az 1933-ban alapított periodika időközben 75 (2007-ig 145) kötetre gyarapodott, amelyek többnyire disszertációkat tartalmaznak. A spekulatív és történeti módszer összekapcsolása tekintetében egészen mintaszerű műként említhetjük a Dom Jean-Pierre Müller tiszteletére készült emlékkönyvet: *Sapientiae procerum amore*. Kiadja Th. W. Köhler, Roma, 1974.
- 21 Az írországi születésű O’Gorman, Eduard Anselm (1833–1901) 1850-ben Subiacóban, Casaretto apát alatt tett fogadalmat, 1858-ban átlépett az Angol Kongregációba, 1883–88-ig ennek az elnöke volt. Vö. *Molitor*, III. XVI.
- 22 Ez a jelentés (négyoldalas, nagy formátumú) nyomtatott formában megtalálható a Szent Anselm Prímásapáti Levéltárában.
- 23 Pannonhalma évente rendszeresen megküldte ezt az összeget, amíg anyagi helyzete engedte. Növendékeket is rendszeresen küldött, amint ezt a Prímásapáti Levéltárban őrzött levelezés is tanúsítja. A Magyar Bencés Kongregáció prokurátorairól, a S. Anselmóban szolgálatot teljesítő professzorokról és az ott tanulmányaikat folytató növendékekről l. Sóllymos Sz., *Pannonhalma élete a XIX. században. Összegyűjtött rendtörténeti tanulmányok*, Pannonhalma 1999. 306–307. Rendtörténeti Füzetek 3. (A szerk. megj.)
- 24 A bulla teljes szövege Molitornál, III. 239. k.
- 25 Erről részletesen l. *Molitor*, III. 131–139.
- 26 A pápa eredetileg Maurus Wolter (+1890) főapátot szemelte ki erre a tisztségre, de az elutasította. Vö. *Molitor*, III. 140.
- 27 Miközben a Szent Benedek-rend egyesítésére vonatkozóan a pápai közlések unióról vagy unum corpusról beszélnek, Dom Guéranger 1868 nyarán

- készített konföderációs statútum-tervezetében a *foederatio fraterna* kifejezést használja. Úgy tűnik, a *confoederatio* terminust a Guéranger statútumait még 1868 nyarán átdolgozó Maurus Wolter apát használta először, amikor írásának a következő címet adta: *Confoederatio seu Unio Coenobiorum O. S. B. sub Patrocinio Immaculatae Deiparae ac. V. Mariae.* – Vö. *Molitor*, III. 222–224.
- 28 Az apátok szemében éppen az tette elfogadhatóvá az egyesülés tervét, hogy a konföderáció révén a primásban közvetítőt nyernek a római kúriánál.
- 29 Az első primás kijelölését kivételként értékelték. Abban a kérdésben, hogy ő tizenkét évig vagy korlátlan ideig (élethossziglan) legyen hivatalban, a pápa döntött: „ad beneplacitum”, azaz visszahívásig, ami ténylegesen élethosszigtant jelentett.
- 30 Az akkori egyházjog szerint nővér-szövetségek (*sorores*) külön kongregációkként még nem léteztek. A szerzetesnők kolostorai (apátságai) is férfikongregációkhoz voltak csatolva, ezért nem meglepő, hogy a CB-hez való viszonyukról sem a rendi névtár, sem a jog nem vesz tudomást.
- 31 *Molitor*, III. 152.
- 32 Beszédesen tanúskodik erről a primásnak és az apátoknak már most és de Hemptinne utódai idején folytatott, a Primásapáti Levéltárban őrzött levelezése.
- 33 A megbeszélendő témák programját a kongresszusi meghívóval együtt megküldték az apátoknak.
- 34 L. a Hittani Kongregáció 1907. febr. 27-i dekrétumát. Kiadta és kommentálta Aug. Bachofen OSB, *Linzer Theologisch-praktische Quartal-Schrift* 60 (1907) 654–658. Ugyanennek a kongregációnak egy 1907. szeptember 11-i leirata ezt kiterjesztette (*Acta S. Sedis* 41 [1908] 50 k.).
- 35 Innentől kizárólag a római Primásapáti Levéltár anyagait, különösen a prézes színódusok és apátkonferenciák anyagát vesszük alapul. Az ezek (üléseiről) készült jegyzőkönyvek 1920-tól kezdve csaknem kivétel nélkül megjelentek nyomtatásban (bizalmas ügyek). A CB történetének részletes bemutatásához természetesen a Szerzetesi Kongregáció levéltárát (hozzáférhető 1907-ig) és a CB egyes kongregációinak archívumait is fel kellett használni. – A Primásapáti Levéltárba való betekintés során tanúsított előzékenységükért őszinte köszönetet mondok Viktor Dammertz primás apát úrnak és titkárnak, P. Jacques Coténak.
- 36 XV. Benedek pápa 1915-ben vállalta a Szent Anzelm Kollégium minden adósságát. Erre vonatkozó levéltári dokumentumokat az 1920-as kongresszuson az apátoknak adott tájékoztatáson kívül nem találtam; erről az alábbiakban lesz szó.
- 37 A harmadrendi ferencesek példájára az 1880-as jubileum óta a bencés kongregációk között is bevezetésre került a világi oblátusok intézménye.

Egyik-másik kongregációban reguláris oblátusként a konventbe is felvették őket.

- 38 Hogy minden tekintetben milyen szorongató volt a szükség, jelzi például Marienberg (Dél-Tirol) apátjának egy 1920. április 17-én kelt levele: „eszembe jutott, hogy az új liturgikus könyvek beszerzésekor hogy áll majd vajon a helyzet a papírral... Mert az ezzel kapcsolatos kiadások nagyok lesznek, és néhány közösség csak nehezen fog tudni megbirkózni velük. Ha aztán az új könyvek a kevéssé alkalmas anyag miatt még csak tartósak sem lennének!”
- 39 Az első lap fejlécéből arra lehet következtetni, hogy az expozét Landersdorfer apát vetette papírra. Mivel az írásmű töredékesen van meg, az aláírások és a dátum hiányzik.
- 40 A harmincas években az a hír járta, hogy a pápa, ill. a kúria sürgetően kolostor alapítását kívánja Észak-Európában, és állítólag nagyot csalódott a primás apátban, mivel nincs elég ereje, hogy egy ilyen szándékot keresztülvigyen. Itt feltehetőleg az Izland-tervről van szó.
- 41 1947-től a választási jegyzőkönyvet vagy annak kivonatát felvették az ülésekről készült jegyzőkönyvbe, a korábbi primásválasztások jegyzőkönyve csak egy (kéziratos) példányban van meg a Primásapáti Levéltárban.
- 42 Téves az a felfogás, hogy csak a CB-nek van *Lex propriája*. Ez a kifejezés a kúria nyelvéből való; a római Rota jóval a CB előtt megkapta a maga *Lex propriáját*.
- 43 Korábban mind az apátkongresszusok, mind a Szerzetesi Kongregáció elneveztek, hogy a konventek perjelei, adminisztrátorai és egy elárvult apátság prokurátorai részt vehessenek, ill. részt vegyenek-e az apátkongresszusokon. Vö. fent 37. (A Szerzetesi Kongregáció válasza P. Strohsacker megkeresésére 1913-ban) és 60. (Az 1947. évi apátkongresszus elutasítása a konventuális perjelek apátkongresszuson való részvétele tekintetében). P. Larraone a *Lex propriában* kétségkívül levonta a következtetést abból a felismerésből, mennyire megváltozott a kolostorok jogi státusa, és hogy a konventuális perjesség már régóta nem átmeneti stádium egy apátsági rangra emelés felé.
- 44 Elhibázott dolog lenne, ha XII. Pius pápa részét a *Lex propriában* a *Pacis vinculum* kezdetű bulla aláírására akarnánk korlátozni. Bizonyára már évek óta figyelemmel kísérte a rend fejlődését, és a Szerzetesi Kongregáció a *Lex propria* létrejöttéről is ismételten tájékoztatta, így a vele kapcsolatos munkát semmiképp sem látatlanban hagyta jóvá. XII. Pius szerepe és funkciója annak a műnek a befejezése, amelyet nagy idealizmussal és buzgalommal XIII. Leó kezdett el.

- 45 Az ezen és más apátkongresszusokon tárgyalt többi, a rend belső ügyeihez tartozó és aktuálissá vált kérdést mostantól már nem érintjük, mert ezek már nem járulnak hozzá témánkhoz.
- 46 Először az 1920-as prézes szinóduson (28. sz. *Jegyzőkönyv*, 28.) vetették fel egy bencés közösség vagy kongregáció csatlakozásának kérdését azzal a válasszal, hogy a prímás apát ezeket az ügyeket minden prézes apát jóváhagyásának megszerzése után terjessze a Szentszék elé. A kérdés nyilvánvalóan 1920-ban, az első világháború után végbement politikai változások után vált aktuálissá. Addig a kérdés tudomásom szerint a korabeli CB-ben csak a St. Ottilien-i Kongregáció felvétele esetében vált égetővé, és nagyon sajátos módon kezelték. Mivel St. Ottilient a kultúrharc viszonyai miatt csak 1896-ban szervezték meg bencés kolostorként, 1893-ban a CB számára még nem létezett. Mindazonáltal 1898-ban felvették a rendi névtárba. Norbert Weber 1904-es formális megkeresésekor nem láttak más lehetőséget az eset eldöntésére, mint hogy X. Pius pápa elé terjesszék, aki igenlően nyilatkozott. A St. Ottilien ettől kezdve a CB-hez tartozónak számít.
- 47 Sajnálatos tény, hogy a szerzetesrendek között, gyakran még rokon rendek között is, az első világháború utánig és azon túl is megfigyelhető rendkívül dőre rivalizálások szomorú színjátékot nyújtottak az egyháztörténetben. Csak az egyház és a kolostorok sokféle üldöztetése hozta közelebb egymáshoz a rendeket.
- 48 Vö. 75. l.
- 49 A kamalduli rend másik kongregációja, a Monte Coronáról elnevezett kongregáció megtartotta önállóságát. (Az Umbriában, Umbertide város közelében található Monte Corona a kilencvenes évektől más közösségnek ad otthont, az új székhely a Róma melletti Frascati remeteségében van. – *A szerk. megj.*)
- 50 2004-ben megszűnt, a monostorok visszatértek a Solesmes-i Kongregációba. (*A szerk. megj.*)
- 51 H. Goltzen, Der tägliche Gottesdienst... in: *Leiturgia. Handbuch des evangelischen Gottesdienstes*. Kiadja: K. F. Müller és W Blankenburg, 3. köt. Kassel, 1956. 151.